

ЛУҚМОН БЎРИХОН

ҚИДИРУВДАГИ ҚИЗ

Бўйдоқларга хос турмуш тарзи уфуриб турган тўзгин хона. Хона деворларига катта-кичик, ранг-баранг фото-суратлар илиб ташланган. Бурчакдаги стол устида ҳам сураткашлик анжомлари сочилиб ётибди. Стол биқинидаги стул суянчигига (апил-тапил ечинилган, шекилли) устки кийимлар тўзгин ташлаб қўйилган. Уй тўридаги дераза ёнидаги каравотда оқ чойшабга бурканиб, бўйдоқларга хос хаёл билан ёстиқ қучганича Малик ётибди. Хойнахой, уйғоқ — чойшаб тагида бел-биқинлари, сон-оёқлари қимирлаб-қимирлаб турибди.

Туйқус эшик қўнғироғи жиринглади. Малик сергак тортди: «Қатикчи-патикчи, шекилли». У йўлакма-йўлак, уйма-уй юриб сут, қатик сотадиган семиз, қоп-қора аёлни ногоҳ, эслади.

Бир гал ғалати бўлган. Ўша хотин сут-қатик тўла идишларини кўтарганча, юқори қаватга аранг ўрлаб борар эди. Кўчада бадантарбия қилиб қайтаётган, майкачан, калта шортик кийган Малик уни зимдан кузата бошлади. Аёлниг қалқиб бораётган кенг-дўнг орқалари беихтиёр йигит хаёлини олиб қочди. Қизиқишми-ей, орзиқишми-ей, ишқилиб, шундай бир ажиб туйғу бутун вужудини қамраб олди унинг.

— Эй, кеннойи!

Қатикчи оғир бурилиб, пастки қават майдончасида турган, сапча юз, ярим-яланғоч қоматлари чайир йигитга қаради.

— Ха-а.

Малик сирли илжайган кўйи икки-уч хатлаб унга етиб олди.

— Кечирасиз, сут-қатингиз... ҳаммаси неча пул бўлади?

— Шу... — қатикчи хануз хансираб тураркан идишларга бир-бир кўз ташлаб чамасидаги нархни айтди.

— Яхши. Ҳаммасини сотиб оламан. Бўпти, сут-қатингиз ҳам ёнингизга қолади.

Аёл хануз сирли илжайган кўйи савдолашаётган йигитнинг юзига ажабланиб тикилди.

— Нима истайсиз ўзи, ука?

— Бўйдоқ йигитлар нимани истаса шуни-да.

Қатикфуруш хотин йигитни бош-оёқ синчков кўздан кечирди-да, алланечук қувлик билан илжайди, сўнг бутун йўлакни тўлдириб хохолади.

— Об-бо-о, укагинам-е, жа шўхсиз-ку, а?

Малик зил-замбил идишларни кўтариб аранг хужрасига киргунча кафтлари қийилиб, пай-мускуллари узилиб кетгудек бўлди.

— Вой-бу-уй, — дея хона ичига аланглади аёл, Маликнинг ортидан бамайлихотир кириб келаркан. — Сураткашмисиз дейман-а?

— Ҳа, — зўрага сас берди йигит, оғир идишларни бир чеккага кўйиб.

Қатикфуруш аёл йўлакда солланганича туриб қолди.

— Қани, укагинам, аввал келишилган пулни чўзинг.

Малик унга саросима билан кўз ташлади. Оғир юк азобиданми, ё қатикчининг безбетларча туришиданми, ишқилиб, халигина товонидан тепасигача чулғаган ёлқин сўнибгина қолган эди. «Биққилигини қара-я, — ўйлади у енгил ижирғаниб. — Қайгўрданам илакишдим... Об-бо, энди қайтиш йўқ, бир амалларман».

— Нега бўшашиб қолдингиз, йигит? — сирли кўз кисди аёл.

— Қани, мархамат, — дея сас берди Малик, зўраки илжайиб. — Ичкари киринг-чи, ўша гапим гап, айтганингизни бераман.

— Йў-ў, аввал беринг, шер йигит.

Малик ноилож ичкари кирди-ю кийим жавонида титкилана бошлади.

— Тезроқ қимирланг-да, ўргилай, — дея минғирлаб кўйди аёл, йигит томон мўраларкан. — Тор жойда нафасим қайтади.

Малик хануз зўраки илжайган кўйи қайтиб чиқди. Қатикфуруш унинг қўлидаги пулни деярли юлкиб оларкан, хафсала билан санади. Сўнг кўйлаги ёқасидан аллақайгадир тикиб юборди.

— Қўнглингиз жойига тушдими? — Малик қувноқлик билан аёлни бағрига тортган бўлди.

— Қочинг-е, — силтаб ташлади уни аёл, гўштдор

кош-кобоқлари уюлиб. — Тезроқ идишларни бўшатиб беринг. Бўғилиб кетяпман бу каталакда.

Малик хангу манг қотди.

— Ахир... менга сут-қатигингиз керакмас, ахир, бошқача келишган эдик-ку?

— Қани, — деди аёл бепарво ичкарига интиларкан. — Ошхонага бошланг-чи, ўзим бўшатиб оламан.

Қатикфурушнинг хатти-ҳаракати шу қадар қатъий ва жиддий эдики, саросима ичидаги Малик ортиқ қаршилик қилолмай қолди.

Кўп ўтмай ошхонадаги бор-йўғ идиш-товоқдан тортиб, турли ичимликлардан бўшаган елим «бакалашка»ларгача сут-қатикқа тўлиб кетди. Қатикфуруш филдек ҳайбатли бўлса-да, кийикдек чакқон экан. Бир зум ичида бўшаган идишларини ювиб-чайиб олишга ҳам улгурди. Ҳатто, ҳужранинг у ёқ-бу ёғини саришталаган ҳам бўлди. Ахён-ахён кенг-дўнг думбаларини атай билқиллатиб, уй эғасига маккорона илжайиб қўяр эди. Унинг гоҳ у, гоҳ бу ёнида типирчилаб турган Малик аёлнинг тағин билагидан тутишга ботинолмади.

— Яхши қолинг, — дея ҳиринглади хотин, ҳужрани тарк этаркан. — Тағин сут-қатик тусаб қолсангиз, бемалол, хизматга тайёрмиз.

Малик тобора узоқлашиб бораётган қадам товушларини, бир-бирига урилаётган бўм-бўш идишларнинг тақир-туқурини хийла вақт эшитиб турди. Сўнг сут-қатикқа лиммо-лим идиш-товоқларга термилди. Бир кўнгли ҳамма-ҳаммасини деразадан пастга тўкиб юбормоқчи ҳам бўлди. Бироқ пулига ичи ачидими, ё, қўпирибгина турган оппоқ сут, оппоқ аёл баданини эслатдими, ишқилиб, ботинмади. Ботинмагани яхши бўлган экан — уч-тўрт кун бошқа егуликка чиқимдор бўлмай, сут-қатикқа бўқди. Шунчалар бўқдики, шу-шу кўча-кўйда сут-қатикқа кўзи тушса, кўнгли айнийдиган бўлди. Қатикфуруш аёллардан-ку филга йўлиққандай ҳуркиб қочишни одат қилди.

Эшик қўнғироғи тағин устма-уст жиринглади. Малик каравотини вижирлатганича ўрnidан турди-ю апил-тапил шимини кийди, қўйлагини эғнига ташлади.

— Ҳозир.

Эшик ортида гулдор галстук таққан, пўримгина кос-тюм-шимли, қуюқ сочлари ораста таралган, хушбичим, хушсурат бир йигит турар эди.

— Санъаткор сураткашга саломлар бердик, — деди у эшикни таажжуб билан қия очган Маликка. Алланечук амалдорларга хос салобат қалққан юз-кўзларида нимта-бассум ўйноқлади.

— Ўў-ў, — Малик ҳам эшикни, ҳам қучовини кенг очди, — Нусратбек, чапдаст чиновник! Азиз дўстим!

Улар бир-бирларини бағриларига босиб, кўришишди. Сўнг хиринглаганча бир-бирларини турткилашган бўлди.

— Қани, бисмилло, — деди Нусратбек илтифотларни кутмай ичкари кираркан.

— Узр, чиновник, ҳаммаёқ ивирсиб кетган, бўйдоқчилик курсин.

Нусратбек дўстининг гапларига бепарво, аланглаганича девордаги суратларни бир-бир томоша қилишга тушиб кетди.

— Суратга олишни ҳам қийворасан-да, а, Мак, — деб қўйди у қойил колганнамо бош чайқаб.

Улар ҳар хил фотоанжомлар сочилиб ётган стол ёнидаги стулларни нари-вери суриб, ўтиришди. Ўзлари-ча юзларига енгилгина фотиҳа тортган бўлишди. Бир-бирларига термилиб илжайдилар.

— Хуш келибсиз, жаноб Нусратбек, қанақа шамоллар учирди?

— Шамолмас, бўрон, соғинч бўрони.

— Ўў-ў, шоирона гап қилдинг-ку, сал пастга туш, амалдорлик ҳам етади сенга.

— Рост, жўра, соғиндим. Нега бизникига бормай қолдинг? Дадам ҳам кўп сўрайдилар.

— Кўриб турибсан-ку, — деди Малик сураткашлик анжомларига енгилгина имо қилиб. — Иш кўп, вақт тифиз. Аммо икки-уч марта ишхонангга борганман. Қай-гўрагидир йўқолган экансан, тополмадим сени.

Нусратбек айбдорона елка учуриб қўйди.

— Балки... У ёқ-бу ёққа иш билан чиққандирман.

Малик дўсти кириб келгандан бери уч-тўрт марта қўл соатига ўғринча қараб олганини пайқади. «Вақти зиқ, зарил иш бор, шекилли, эсам келармиди» — лип этиб ўтди унинг хаёлидан.

— Мак, сени тўйга айтгани келдим, — дея мақсадга кўчди Нусратбек, тагин анча пайт лақиллашгандан сўнг. — Лекин таклифнома қоғозим йўқ.

— Тўйга?!

— Ҳа, тўйга, уйланапман, — деди Нусратбек алланечук ўйчан.

Маликни саросима босди. Ахир, бу Нусратбекнинг иккинчи бор уйланиши-ку?! Дўстининг олдинги хотини — Феруза бир йил аввал аллақандай дард туфайли туйқус ўлиб қолганидан ҳам хабардор. Хўш, тўй хабарига жавобан энди нима десин? Дўстини қутласинми, ё...

— Э, шунақами, — дея минғирлади Малик ияк қашлаб. — Тузук, тузук...

— Тўйга курсдошлардан яна Карим билан Баходирни айтдим. Уччовлашиб ўтказиб берасизлар. Тушунасан-ку, Мак, ортиқча шов-шув бўлмасин деб, ўртоқлардан бошқа ҳеч кимга хабар бермадим, ўзинг тушунасан-ку...

— Тушундим, Нус, тушундим, — дея қизгин бош ирғади Малик. — Дабдабага хожат йўқ.

Ҳа, Малик дўстининг паришон чайналишини ўзича тушунган эди: «Ферузасини унутолмаяпти... Балки бу гал ота-онасининг қийин-қистови билан уйланаётгандир...»

Малик Нусратбекни ортиқ сўроқ-саволга тутишга қисинди. Кейинчалик, ҳамма-ҳаммасини бафуржа гаплашиб олишни дилига тугиб қўйди.

— Тўй қачон, Нус? — деб сўради у охиста.

— Индин. Кеч соат олтида. Хув, «Нур» ресторанини биласан-ку, ўша ерда ўтказамиз.

— «Нур» ресторанида?

— Ҳа, — деди Нусратбек тагин паришон, алланечук безовта хаёлларга чулғанар экан. — Дабдабали, тўғрими? Нима қилай, келин тараф шуни хоҳлади. Энди... уларники ҳам орзу-хавас-да, ўзинг тушунасан... Менга қўйиб берса-ку...

Нусратбек оғир сўлиш олиб бош чайкаб қўйди.

* * *

Тагин бир оз ўтиргач, Нусратбек чиқиб кетди. Бироқ унинг маънос, ўйчан қиёфаси Маликнинг кўз ўнгида туриб қолди.

Улар бир пайтлар жуда яқин, сирдош дўст эди. Бир майизни тенг бўлиб ейишмаган бўлса-да, ҳар нечук талабаликнинг тотли ва тахир дамларини бирга баҳам кўришган. Ўша кезлар кўпчилик уларни бир маҳаллада тувилиб-ўсган қариндошлар деб, ўйлашарди. Аслида Нус-

ратбек шахри азимнинг Оқтепа маҳалласидан, Малик эса Сирдарё бўйидаги Қоратепа қишлоғидан эди.

Қоратепалик йигирма яшар йигитча техника университетига кириш имтиҳонларини топшириб, натижасини илҳақ кутиб юрган кезлар эди. Кун иссиқ. Йигитча юрагидаги орзулар олови ундан-да иссиқ. Бу олов, айниқса, у ён-бу ён ўтиб-қайтаётган қизларни кўрганда баттар аланга олади.

Хуллас, шундай ҳароратли кунлардан бирида, университет биқинидаги хиёбонда қоратепалик абитуриент жўшқин хаёллар суриб ўтирар эди. Туйқус унинг ёнидан сарвқомат, қош-кўзлари попуқдеккина бир қиз таманно билан ўтиб қолди. Қизнинг енг-ёқасиз, калтагина кўйлаги баъзи бир нозик жойларини аранг-аранг яшириб турар эди. Малик унинг оппоқ, силлиқ сонларига суқланиб тикиларкан, бутун борлигини лаззатли бир ҳаяжон чулғади. Қулт-қулт ютинди. Сўнг ўз завқ-шавқини баҳам кўрмоққа шерик излагандек беихтиёр ён-верига кўз ташлади. Ажабки, андак нарида тагин бир йигитча қизни анграйганча кузатар эди. У ҳам туйқус Малик томонга ўгирилди. Эҳтирос, завқ-шавққа тўла кўзлар бир лаҳзагина тўқнашиб икковлари ҳам баб-баравар жилмайишди. Баб-баравар лаб қимтиб, баб-баравар бош чайқашди. Сўнг баб-баравар ўринларидан туриб бир-бирига яқинлашдилар.

— Зўр-а!

— Зўр!

Икковлоннинг илк салом-алиги, такаллуфлари ана шу биргина сўз қатига жо бўлди. Қиз кўздан йўқолиб, эҳтирослар андак босилгач, танишдилар.

— Малик.

— Нусратбек.

Ажабки, Нусратбек ҳам Маликни илҳақ қилиб турган ўша факультетга абитуриент экан! У ҳам имтиҳон натижаларини билиш илинжида куймаланиб юрган экан.

Ўша кун уларнинг ичу ташидан завқу шавқ, қувончу ҳаяжон аримади. Ахир, имтиҳон жавобларига кўра иккиси ҳам университет талабасига айланган эди-да! Ҳойнаҳой, хиёбонда ёнларидан шунчаки гўзал хилқат эмас, омад фариштаси табассум қилиб ўтган экан.

Малик ва Нусратбек, юлдузлари тўғри келган қаллиғлардек, илк учрашувдаёқ фикри зикрлари бир-бирига

мос-монанд бўлганиданми, ҳар қалай, шу-шу дўстлашиб кетишди. Малик Нусратбекларникига, Оқтепа маҳалласидаги шинамгина ховлига тез-тез бориб турар эди. Бироқ дўстининг ота-онаси қанчалар қийин-қистовга олишмасин, ётоқхонани ташлаб, уларникига кўчиб ўтишга унамади. Тўғрироғи, тенг-тўшларининг шовкин-сурониға, қақажон қизларнинг қаққаҳаларига тўла талабалар шаҳарчасини кўзи қиймади.

Нусратбек ҳам Қоратепа қишлоғида кўп бўлган. Қишлоқ этағидаги дарёда чўмилиб, балиқ овлашлар, ширкат хўжалиғи боғиға кириб мева-чева ўғирлашлар унда унутилмас хотиралар қолдирган. Шу алфозда, гоҳо қиқир-қиқир кулгилар, гоҳо маъюс-махзун хаёллар билан талабалик ўтди-кетди. Сўнги курснинг охирларида Нусратбек уйланди.

Ўқишни битиргач, Малик қишлоғиға қайтди, Янгийўлдаги консерва заводида бир оз ишлагач, тағин шаҳарға келди. Ижараға мана шу хужрани топди. Ҳар ким ўз ташвиши билан бўлиб қолгани учунми, ҳар қалай, икки дўст бир-биридан тобора узоқлаб боришаётганини пайқамадилар. Ахён-ахёндағина дийдорлашар бўлиб қолишди. Дийдорлашган чоғларда ҳам гап-гапға қовушмай, сохта такаллуфларға кўмилишар, бирор-бир баҳона топиб, хайрлашиш пайиға тушишар эди.

Мана, бугун ҳам Нусратбек амал-тақал қилиб қутулиб кетди.

«Хўш, ўзим-чи, — дея ўйлади Малик, енгил-елпи нонуштадан сўнг кўчалик кийимларини кияркан, — унинг тезроқ чиқиб кетишини истамаганмидим? Ахир, шошиб тургандим-ку?!»

Малик стол устидаги қўнғироқли соатға кўз ташлади. Соат сураткашнинг зарур учрашувға аллақачон кечикканиға имо қилаётганидан пушаймондай, «чук-чук»лаб, миллари титрабгина турар эди.

Жинси шим, енгил чарм камзул кийган Малик елкасига фотоанжомларини осганича хужрасидан чиқди.

• • •

Шаҳар марказидаги хиёбон ҳамиша гавжум. У ён-бу ён ўтиб-қайтаётган одамлар оқими бир зум ҳам тинмайди; ёшлар-кексалар, аёллар-эркаклар, биров қайларгадир шошилади, биров бепарво, шунчаки томошаталаб, писта чақиб, тамаки тутатиб ивирсийди.

Малик анча енгил тортди. Кенг, сершовкин кўчалар, иссиқ-совуқ чехралар овутдими, ҳарқалай, ҳалигина тор, хувиллаган ҳужрасида сикувга олган маъюс-махзун кайфият тарқалиб кетди. У фотоаппаратини чоғлаб, ҳамишаги иш жойи — хиёбон ёнида тураркан, ҳамишаги кувноқ сўзамол сураткашга айланди-қолди.

— Кеп қолинг, суратга тушиб қолинг. Ҳуснингизга ҳусн қўшилишини истасангиз, марҳамат, кеп қолинг. Бизнинг фотоаппарат сизни ўн ёшга яшартириб юборади.

Ўтиб-қайтувчилар гоҳ чинкириб, гоҳ минғирлаб чорлаётган Маликка деярли эътибор беришмас эди. Баъзиларгина унинг афтига ажаблангандек анграйиб қўйишадди, холос.

— Кеп қолинг...

Қўлтиқлашиб бораётган икки хушрўйгина киз маҳмадана сураткашга кўз кири билан қараб, жилмайиб қўйишди. Чакира-чақирдан чарчаб зерика бошлаган Маликка жон кирди.

— Йў-ў, — деди у қизларга қарата, — сизларни суратга туширмайман. Бунақа ҳусн, бунақа табассум билан юрак-бағримни кул қилганларинг етмагандай, плёнкани ҳам куйдириб юборасизлар.

Сураткашнинг гапира-гапира эргашганини пайқашган кизлар чопқиллашди. Маликнинг шундоққина бикинидан ўтиб бораётган тўнг бир кампир унинг сўзамоллигидан энсаси қотдими, сураткашга зардали-зардали кўз ташлади. Малик ҳам кампирга ёлғондакам чақчайиб фотоаппаратини қаратди.

— Бир зум сабр қилсинлар, хоним. Бизнинг анжом тиришган башараларни силлиқлаб қўйишда устаси фараанг.

Кампир алланима дея гудранганича узоклашди.

Малик ҳам толикиб, бир зум чакага ўчди. Негадир бугун омади чопмаяпти. Одатда куннинг бу маҳалигача ҳечкурса беш-олти кадр сурат олар эди.

У сал наридаги бўёқлари кўчиб қолган ёғоч ўриндикқа бориб ўтирди. Ўтиб-қайтаётганларга хаёлчан тикилди.

Малик Янгийўлдаги заводдан кетгач, мутахассислиги бўйича ишламади. Яқин бир танишининг қутқусига учиб ўзини сураткашликка урди.

«Инженерликни қўй, ука, — деганди ўша меҳрибон акахон. — Бу соҳада коса оқармайди. Оти улуғу супра-

си курук. Сен яхшиси кўпчилик назар-писанд қилмайдиган ишнинг бошини тут...»

Акахон фотографиянинг афзалликлари ҳақида, айнан шу соҳада тёр тўкиб афсонавий бойликка эришганлар ҳақида тагин хийла вақт жавради. Малик унинг гапларини анчайин бепарво, кинояомуз тинглаган бўлсада, бу қизгин маслаҳатда ҳарҳолда жон борлигини пайқади. Қолаверса, ўзи ҳам болалик чоғларидан бери сураткашликка қизиқар эди. Талабаликнинг илк кунлариёқ ихчамгина фотоаппарат сотиб олди. Дўстининг бу харидидан аввал энсаси қотган Нусратбек, кейинчалик кадрдан нари кетмай қолди. Малик уқувлигина эди. Тез орада сураткашликнинг анча-мунча ҳадисини олди. Ҳатто, фотоаппаратни бўлаклаб, унча-мунча носозликларини ўзи эпаккага келтирадиган бўлди. «Устоз кўрмаган уста», — деб хирингларди Нусратбек.

Ўша яқин танишнинг оқ фотиҳасидан сўнг, Малик бу ишга қатъий киришди, бироқ керакли фотоанжомларни тайёрлагунича, маъмурият билан тил топишиб, хиёбонда илдиз отгунича хийла чикимдор бўлди. Лекин чидам ва кунт билан ишлади. Ўша акахон башорат қилгандек, чиндан ҳам тузуккина пул топа бошлади, ҳатто доимий мижозлар ортгирди. Кўпчилик Маликни тўй-хашамларга атай-тўтай олиб кетадиган бўлишди. Бироқ қурғурнинг топган-тутганида барака йўқ эди. Ахён-ахён отасига узатганларини айтмаса, бор-йўғини ишратга совуриб қўяди. Бирор бир таннозга илакишган тунлари, эрталаб туллаган мушукдеккина бўлади-қолади. Ҳатто, айрим чоғлар, арзимас йўлкирага ҳам зорикқанини айтмай-сизми?

— Кечирасиз, уч кун аввал суратга тушгандик.

Малик хаёлдан чалғиб, илкис ўгирилди. Ёнгинасида бақалоққина бир йигит унга саволчан тикилиб турарди. Андак нарида одмигина кийинган, сарғиш сочли қиз. Малик уларни танигандек бўлди.

— Қани, тўлов қоғозини беринг-чи.

Йигит бир парча варақни сураткашга узатди. Малик вараққа бир кўз ташлаб олгач, ёнидаги чарм сумкани титкилаб бир даста сурат чиқарди.

— Мана, марҳамат, — деди у йигит ва қиз ёнма-ён тушган расми топиб узатаркан. — Жанжаллашиб қолганда шу суратга қаранглар, тагин Лайли-Мажнунга айланасизлар. Биз шунақа сеҳрли суратлар ишлаймиз.

Расм мижозларга ёққани шундоққина юз-кўзларидан сезилиб турарди. Улар Маликка бот-бот миннатдорчилик билдиришгач, одамлар орасига сингиб кетишди.

Малик эринибгина у ён-бу ён юра бошлади.

— Кеп қолинг, лаҳзаларни мангуликка муҳрланг!

Сўзларга тўн кийгизиб гапиришига, гоҳо Маликнинг ўзи ҳам қойил қолар эди. Бу хислат, ҳар нечук, отасидан юкқан бўлса керак.

Отаси — тақа мўйлови остидан ҳеч кулги аримайди-ган, ҳангомаю латифалари билан давраларга жон киргизадиган одам. Қувноқлиги боисми, ёши етмишни қоралаб қолган бўлса-да, ҳали тетик, дўпписини дол қўйиб, жундор тўшларини яланғочлаб юради. Онаси Маликни уйлантириш ҳақида бот-бот қуйиниб гап бошласа, отаси ўзича бепарво, эснаб қўяди. «Шошма-чи, кампир, ана, уч ўғилни эрта уйлантириб нима топдинг, кунора гавғо жанжал...»

Бироқ отаси овлоқ-овлоқда Маликни гап билан чимчилаб-чимчилаб олади.

«Тўй қачон, болам, бизлар беҳабар қолмайлик-да? Бирортасининг қўйнига қўл солиб кўрдингизми, ишқилиб?»

Малик отасининг қочиримларига жўяли жавоб тополмай чайналади. Отаси эса баттар буровга олади:

«Кўзингизга қаранг, болам, вақтида уйланмаган йигитни, кейин, эрга бериш керак бўлади».

Малик отасидан бир амаллаб қочиб қутулади.

Уйланиш, рўзғор, деган тушунчалар унинг кўнглига гулгу солади, алланечук кўрқув кўзғайди. «Йўқ, ҳали эрта, — деб ўйлайди Малик юраги орқага тортиб. — Нима зарил...»

Унингча уйланиш, рўзғор тузаш — қариликни бўйнига олиш, ўйин-кулги, серзавқ эркинликдан буткул ажралиш, эътибордан қолиш билан баробар.

Малик ҳаммасидан қўра қиз-жувонларнинг эътиборидан қолишдан чўчир эди. У қизларнинг келишган, хушбичим йигитларга айрича интиқлик билан боқишини жуда яхши билади. Эҳ, бу сирли-сирли нигоҳларда қанчалар лаззат, қанчалар ҳаловат бор! Гўзал жононлар орқасидан «бу хушсурат йигит кимга насиб қиларкан?», дея пичирлашаётганини яққол эшитиб тургандай бўлади Малик. Бу орзуманд шивир-шивир, бу сирли энтикишлар,

хамма-хаммаси уники! Лоп этиб уйланиб кўйса, давраларнинг гули бўлиб юриш қайда? Катакакдек уйида ўтиради-да, хотиннинг қош-қовоғига қараб! Ундан кўра ўйнаб-кулгани, қизларнинг кўзини куйдириб юргани маъкул эмасми?! Қолаверса, хали чинданам кўнгилдаги қизни учратгани йўқ. У уйланадиган, жуфти халоли бўладиган хилқат алланечук сирли, алланечук жозибали бўлиши керак. Малик унга қараб тўймасин, ҳар-ўйлаганида юрак-бағри сел бўлиб, уйга қараб чопсин. Бироқ қани ўша малика? Қани ўша паризод?

Сураткаш хиёбон йўлаги бўйлаб юраркан теварагига маъюс кўз ташлаб кўйди.

— Кеп қолинг, суратга тушиб қолинг. Лаҳзаларни мангуликка муҳрланг.

* * *

Малик хиёбондан андак наридаги ошхонада апил-тапил тушлик қилиб қайтди. Чиндан ҳам бугун негадир омади юришмаётир. Эртадан бери атиги уч кадр сурат олибди-я?!

Хиёбон одатдагидек гавжум. Теварак куз офтобининг алланечук хира, илиқ нурларига чулганган. Андак наридаги йўлда автоуловлар у ён-бу ён физ-физ елиб ўтмоқда.

Малик тили билан тиш ораларини тозалай-тозалай тагин фотоаппаратини шайлади.

Шу пайт телефон буткаси ёнида ўзига ўқтин-ўқтин кўз ташлаб қўяётган қизни пайкаб қолди. Негадир Маликнинг юраги «шув» этиб пастга тушиб кетгандай бўлди.

Қизнинг тўлқин-тўлқин, кўнғиртус сочлари нозик елкаларида чулғаниб турар эди. Енгил, кузлик костюми, сарғиш узун кўйлаги ўзига ярашган. Оппок, лўппи юзларида алланечук хаёл, саросима.

— Суратга тушмоқчимисиз? — деб сўради Малик унга яқинлашиб. Овози ҳеч қутилмаганда алланечук титраб, бўғиқ чиқди.

Қиз хижолатли жилмайиб, ерга қаради. Қуюқ қошлари туташиб, узун-узун киприклари пир-пир учди.

— Кечирасиз, манави матоҳ қанақа ишлатилади? Озгина ўргатворинг, илтимос.

Малик шундагина қизнинг қўлида жажжигина фотоаппарат борлигини пайқади.

— Қани, беринг-чи, янги экан-ку?

— Ҳа, ҳозиргина дугоналарим билан сотиб олдим.

— Бу ер жуда сершовқин, — деди Малик ботинмайгина, — илтимос са-ал нарироқ чиқайлик.

Улар хиёбон ўртаси томон юришди.

— Узр, сизни ҳам безовта қилдим, — деди киз баттар хижолатланиб.

— Ҳечкиси йўқ. Ўзим ҳам бекорчиликдан зерикиб тургандим.

Улар бахайбат бир чинор панасида тўхташди. Ўзига бор-йўғи беш қўлидек аён бўлса-да, вақтни чўзиш илинжида Малик жажжи фотоаппаратни обдон кўздан кечирган бўлди.

— Фотографияга қизиқасизми, дейман-а?

— Оз-моз... Бугун бир дугонамизникида қиз базми бор, эсдалик суратларга тушмоқчи эдик.

— Тушунарли... Демак, дугонангиз турмушга чиқаяпти.

— Ҳа, эртага тўйи.

Малик шопилмасдан, хижжалаб-хижжалаб фотоаппаратга плёнка, батарейка жойлашни, ишлатиш тартибини тушунтира бошлади. У ора-чора қизнинг тиниқ юзига, алланечук ғусса қалқиб турган кўзларига махлиё-махлиё термилар эди.

— Тушундингиз-а?

Қиз маънос жилмайиб бош ирғаб қўйди.

— Мана, қизил чироқчаси ёнди, — деди Малик фотоаппаратни қизга тутқазиб. — Энди манави шиша ичига қараб, кадрни тўғри мўлжалга оласиз-да, манави кнопкани босасиз, вассалом. Қани, бир синаб кўринг-чи...

Малик қиздан икки-уч қадам йироқлашиб, ўзини суратга тушишга чоғлади. Қиз қисиниб-қимтиниб уни расмга олди.

— Энг муҳими, — деди йигит илжайганча яна кизга яқинлашаркан. — Квитанция ёзиб беришни унутмаслик.

Улар энгилгина кулиб олишди.

— Энди танишсак ҳам бўлар, исмингиз нима?

— Ҳабиба.

Малик одатда қизлар билан танишган чоғлари исмлари ёқса-ёқмаса ўзича хайратланган бўларди: «О-о, нақадар фусунко-ор...» Бироқ кўкламги япроқдеккина мана бу кизга негадир сўзамоллик қилолмади.

— Исмин Малик, — деди у қўлини кўксига қўйиб. — Сиз билан танишганимдан жуда хурсандман.

Ҳабиба жилмайиб, бош ирғаб қўйди.

— Талаба бўлсангиз керак-а? — деб сўради Малик суҳбатни чўзиш пайида.

— Йўғ-е, ўқишни битирганимга икки йил бўлди.

— Қайси институтни битирдингиз?

— Миллий университетни, фалсафа бўйича...

Улар беихтиёр ёнма-ён юра бошлашди.

— Ҳали ишга кирмадингизми?

— Ишлайман.

— Қаерда ишлайсиз?

Ҳабиба сураткашга норизо бир чимирилиб қўйди.

— Хозирча сир.

Малик қовун тушириб қўйган бўлса-да, чимирилган қоғиз киз янада сулув бўлиб кетишини пайқади. «Зўр кадр чиқади-да», — хаёлидан ўтказди у уста сураткашлардек чамалаб.

— Ҳабибахон, — деди у фотоаппаратини зимдан шайлаб. — Сураткаш энг аввал ўзи суратга туша билиши керак. Қани...

Қиз йигитнинг ниятини пайқаб улгургунча Малик бир хатлаб олдинга ўтди-ю, Ҳабибани суратга олди.

— Э, қўйинг-э, керакмас, — дея эътироз билдиришга уринди киз.

Бирок шу орада Малик қизнинг гоҳ у ёнидан, гоҳ бу ёнидан тагин икки-уч бор суратга олди. Сураткашнинг ўз бошига куйиб-пишиб типирчилаши Ҳабибанинг завқини келтирди шекилли, шарақлатиб кулиб юборди. Маликка айнан шу лаҳза керак эди. У бутун ҳунарини ишга солиб, яна устма-уст фотоаппаратини шифиллатди.

Ҳабиба гўё алланима ёдига тушиб қолгандай, туйқус жиддий тортди. Теварагига хуркак кўз ташлаб оларкан:

— Бўлди етар, — деди чимирилиб.

Малик ҳам анчагина суюлиб кетганини пайқади.

— Кечирасиз, Ҳабибахон. Мен шунчаки, — йигит жўяли гап тополмай чайналаркан, ногоҳ қизнинг чарм сумкачасидан пул чиқарганини кўриб қолди. — Ия, нима қилмоқчисиз?

— Ҳарҳолда қвитанция ёзиб беришни унутмасиз?

Малик кулиб юборди.

— Қойил, ўгитларни дарров қулоғингизга куйиб оларкансиз, сиздан жуда яхши шогирд чиқади.

— Рост, ҳаққини олингу қвитанция ёзиб беринг, мен суратларимни албатта олишим керак. Агар... агар ило-

жи бўлса негативни ҳам. Қўркманг, ҳаммаси учун тўлайман.

— Қўрқаман. Демак менга эсдалик қолдирмас экансиз-да?

Ҳабиба жилмайишга ҳаракат қилди.

— Кечирасиз, мен... мен суратларнинг негативларини коллекция қиламан, шунинг учун.

— Яхши, — деди Малик негадир кўнгли ғашланиб. — Келишдик. Агар малол келмаса, менга телефонингизни қолдирсангиз, суратлар тайёр бўлди дегунча сизга хабар қиламан. Бехуда овора бўлиб юрмайсиз.

Ҳабиба бир зум саросимада қолди. Йўлак чеккасида ўсган чечаклар атрофида чарх ураётган капалакка ўйчан тикилди. Сўнг, бир қарорга келди, шекилли, чарм сумкасидан бир парча қоғоз, ручка чиқарди.

— Мана, — деди қиз телефон рақамлари битилган қоғозни узатаркан. — Уч-тўрт кун ичида кўнғирок қиларсиз.

— Яхши, ҳозирча пулингизни чўнтагингизга солиб қўйинг, суратларга келган кунингиз берарсиз.

— Раҳмат, Малик ака, — деб жилмайди Ҳабиба. — Энди мен борай, дугоналарим кутиб қолишди. Сизни безовта қилганим учун яна бир карра узр.

— Қўйсангиз-чи, Ҳабибахон.

Малик учишга шайланган ҳуркак қушчадек бу қизга ўғринча тикилди.

Тун ярмидан оққан бўлса-да, хали Маликнинг ҳужрасида чироқ ўчмаган эди. Хона одатдагидан баттар тўзғиб кетган. Қуюқ тамаки дуди ҳужра бўйлаб бўғоз булутлардек сузиб юрибди.

Ниҳоят, ҳув, шомда бошланган иш охирлади. Торгина кулба Ҳабибанинг ҳар хил ҳолатда тушган, Малик бор-йўқ маҳоратини қўллаб ишлаган суратларига тўлиб кетди. Майкачан, сочлари тўзгин йигит стулга ҳорғин чўқаркан, расмларга завқ билан тикилди: «Ҳабиба!»

У қошлари қундуз, кўзлари юдуз қизларни кўп кўрган. Неча-нечасини қучиб-ўпиб, керак бўлса, тўшакка тортган. Бироқ, ҳеч бири мана шу баҳорги чечакдеккина қизчалик юрагига титроқ сололмаган, ҳеч бирини ўйлаганда, мана шу ҳуркак кабутар монанд қизчалик ичу ташини нурга тўлдиролмаган. Қизик, туйқус учраб

қолган бу сулувнинг нимаси унга бунчалик ёқиб қолди экан? Ё севги деганлари шуми?

Малик илгари ишқ-муҳаббат деган нарсани тан олмас эди. Ўзларича ошиқ-маъшуқ, Лайли-Мажнун бўлиб юрганларни учратса энсаси қотиб, гаши келар эди. Ҳатто дўсти Нусратбек талабаликнинг сўнгги йилида, Миллий университетнинг филология факультетида ўқийдиган қизни севиб қолганда, унинг устидан ҳўп қулган. Ўша тўладан келган, бўшангтоб қиз Феруза эди. Нусратбек унга канадек ёпишди-қолди. Ҳатто Малик билан баъзи бир хуфёна ҳарамларга бориб туришни ташлаб, оғир-вазмин, мулоҳазакор йигитга айланди. Қўп ўтмай, ўша Ферузага уйланди. Ферузанинг отаси қўли узун амалдорлардан экан. Эндигина дипломини қўлига олган куёвни «Электр жиҳозлари» заводига, туппа-тузук ишга жойлаб қўйди. Тез орада Нусратбек завод директорининг таъминот ишлари бўйича ўринбосарига айланди. Дўстининг ишдан ишга, амалдан-амалга читтакдек учиб-қўнишини кўриб-билиб турган Малик ўзича дохиёна фикрга келди: «Севги эмиш... Жа-а, ҳаммасини ҳисоб-китоб қилиб қўйган экан-ку, бу шаҳарлик тулки?! Қизимас, отасига уйланган экан-да...»

Аммо Нусратбек дўстини ҳар гал учратганида ҳаммишагидек дўстона муносабатда бўлишга уринар, ўз ёнига ишга таклиф қилар эди. Бироқ дўстининг мулозаматларидан негадир Маликнинг кўнгли гаши тортар, назарида, Нусратбек устидан кулаётгандек туюлар эди. Шу сабабли, ҳар нечук, Малик «шаҳарлик тулки»нинг таклифларини рад этиб келган. Бироқ тез-тез хуруж қилиб турадиган ўша таниш гашлик, хиралик дастидан ҳеч қутулолмади. Кунларнинг бирида кечки пайт Нусратбекларникидан қайтаркан ич-ичида чарх ураётган ўша таниш алам-изтироб сабабларини англаб етгандай бўлди. Ҳув, илк танишган кунларидан буён ўзича дўсти билан зимдан пойгага киришган экан! Ўқишда, ишда, севгида...

Севги деганда Малик, албатта, қизларнинг кўзини куйдириб, орқасидан умидвор-умидвор қаратиб юришни назарда тутди. Бу масалада у Нусратбекдан анча ўзиб кетганини ҳис этар, бу ҳиссиётдан ичи илиб, ўз-ўзича қувониб юрар эди. Нусратбек хушсурат-хушбичим, чин шаҳарликларга хос дид-фаросатли йигит бўлса ҳам, негадир қизларни ўзига кераклича мафтун этолмасди. (Ҳарҳолда Маликка шундай туюлган.) Ўқиш бўйича, ҳойна-

хой, дуранг. Бирок иш масаласи чаток, бу соҳада шубҳасиз Нусратбек икки ҳатлаб ўзиб кетди. Малик энди уч ҳатлаб уни довда қолдириши керак! Аммо қандай қилиб? Албатта, Нусратбекнинг кўмагисиз, битнинг оёғига, итнинг қуйруғига илашиб бўлса-да, бу пойгани ҳам ўз фойдасига ўнгламоғи шарт.

Ўша тун дўстиникидан қайтаркан, Малик ўзича шундай қарорга келди. Келди-ю яна ўз-ўзидан уялиб кетди. Назарида кўча чироқларининг ёғдуси кўксини тигдек ёриб ўтиб, бор-йўғини баралла ёритиб юборгандек, барча-барча унинг хиёнаткор ўй-хаёлларини кўриб-билиб тургандек туюлди. «Ҳечқиси йўқ, — хаёлан ўз-ўзини овутган бўлди Малик, теварагига олазарақ қараб оларкан, — одоблигина кўриниб юрган билан Нусратбекда ҳам шундай ҳисоб-китоб бор».

Ўша кунлари ошиғи олчи Нусратбек кўкрак керган сайин хотини Ферузахон аллақандай хасталикдан қуриб борар эди. Ана шу дард ёшгина жувоннинг жонига зомин бўлди. Малик мархуманинг маърақасида қатнашаркан, дўст бошига тушган айрилиқдан чинакам ғам-қайғу чекиб, ўкириб йиғлашни истади. Бирок Нусратбекни шунчаки бағрига босишдан, қуп-қурук кўзларига рўмолчани теккизиб-теккизиб қўйишдан нари ўтмади. Бу ҳол учун у уч-тўрт кун ўз-ўзидан нафратланиб юрди. Ўша кунлари Нусратбек озиб-тўзиб, кўзлари киртайибгина қолган эди. «Ростдакам севаркан-да», хаёлидан ўтказди Малик, дўстини зимдан кузатаркан.

Шу-шу «ростакам севги» ҳақида тез-тез ўйлайдиган бўлиб қолди. Кўча-кўйда бир-бирини қўлтиқлаб юрган жуфтларга, гоҳо, бир-бирига эркаланиб суратга тушаётган йигит-қизларга қизиксиниб-қизиксиниб қарайдиган бўлди. Бирок ҳеч бирида хаёлидаги «ростакам севги»ни тополмади. Ҳатто, бир гал хужрасига бошлаб келган кўча қизини дабдурустан саволга тутди: «Мени севсанми?»

Қиз аввал қулди, сўнг йигит кўксига юзларини яшириб пичирлади: «Кўйинг, пок сўзларни тилга олмайлик...»

Мана, бугун хиёбонда Ҳабибани учратди-ю, юрагида ғалати бир ҳислар уйғонди. Кунбўйи ўша сирли туйғулар туғёнида жўшиб, қувониб юрди. Хужрасига қайтаркан тезроқ қизнинг суратларини ишлаб, унинг чехрасига тағин тўйиб-тўйиб боқишга ошиқди.

Малик Ҳабибанинг турли ҳолатларда тушган суратларини хона деворининг кўримли-кўримли жойларига осиб чиқди. Атай қатга ҳажмда ишлагани — қизнинг кулиб тушган расмини эса нақшинкор рамкага солиб, каравот тепасига — дераза тоқчасига қўйди.

Тонг яқин эди. Маликнинг руҳи тетик, жисми енгил. Улуғвор бир ишни қойиллатиб қўйгандай, алланечук хуш кайфиятда ўрнига чўзилди. Ҳабиба ҳақида ўйлай-ўйлай уйқуга кетаркан, жилмайди: «Қарияпман, шекилли...»

Йигитнинг юзида табассум қотиб қолди.

Малик «Нур» ресторани ёнида шоша-пиша таксидан тушди. Устида хипча сумбатига ярашиб тушган оҳорлигина костюм-шим, хаворанг галстук, сочлари орасталанган. Елкасида эса сураткашлик анжомлари.

У аслида эртагироқ Нусратбекларникига ўтиб, тўй хизматига бел боғламоқчи эди-ю, бироқ улгурмади. Хиёбонда эски бир мижоз учраб, қўярда-қўймай тоғасининг мучал тўйига етаклаб кетди. «Маликжон, уч-тўрт кадр оласиз, тамом, сўнг айтган жойингизга элтиб қўяман», — дея тантанали ваъда берди мижоз, дўстининг тўйига бориши кераклигини айтиб, тайсаллаётган сураткашни қўлтиқлаб. Малик ноилож кўнди. Бироқ уни ҳар хил бахоналар билан кечгача қўйиб юбормади.

«Ишқилиб, тўй бошланиб кетмаган бўлсин-да» — хаёлидан ўтказди Малик, ресторан томон аланглаб юраркан.

Қатор-қатор неон чироқларининг ёғдусидан теваарак сутдек ёришиб турар эди. Ресторан майдончасига тизибгина қўйилган машиналар бойвачча меҳмонларнинг кўплигидан дарак бермоқда.

Серхашам ресторанининг қўш табақа, нақшинкор эшиги ланг очик. Ичкарида у ён-бу ён жонсарақ югургилаб юрган хизматчилар кўзга ташланади. Малик туйқус Нусратбекка кўзи тушиб, таққа тўхтади. Дўсти ресторан биносининг биқингинасида, пештоқдаги чироғ нуридан ола-чалпоқ ёришган дарахт соясида асабий юриб, сигарет тутатар эди. «Наҳотки мени бетоқат кутиб турган бўлса, хаёлидан лип этиб ўтди сураткашнинг. — Намунча безовта?!»

— Нусратбек, — дея сас берди Малик.

Дарахт тагидаги шарпа «ялт» этиб ўғирилди. Паришон юзига енгил табассум ёйилди.

— Ҳа, сенми Мак. Хуш келибсан.

Улар қучоқлашиб кўришган бўлишди.

— Табриклайман, — деди Малик ботинмайгина. — Ишқилиб, бахтли бўлинглар.

Нусратбек туйқус дўстини итариб ташлаб, елкасидаги фотоанжомларига нуқиди.

— Ўв, галварс, нега манави матохларингни кўтариб юрибсан? Нима ташвиш бу?

Малик тўппа-тўғри бир мижозникидан келаётганини, бу дардисар ашқол-дашқолни уйга ташлаб чиқишга улгурмаганини айтиш учун оғиз жуфтлади-ю, сўнг шаштидан қайтди.

— Нима, тўйингда қўл ковуштириб ўтираманми? — деди у гўё аразлаган киёфада. — Ҳечкурса, эсдалик учун уч-тўрт кадр оларман. Тўйингда би-ир хизмат қилайин-да.

— Мен сени хизматга чақирганим йўқ, Мак. Ебичиб, дам олибгина ўтир. Агар фотоаппарат билан ўралашаётганингни кўрсам, адабингни бераман.

— Ў-ў, шунақа гўзал пўписа учун бир кадр олай-а, — дея Малик фотоаппаратини шайлашга тушди.

Шу пайт ресторан ичкарисидан Миролим ака — Нусратбекнинг отаси лапанглаб, хавотирли бир киёфада чиқиб келди.

— Нусрат, бу ерда нима қилиб турибсилар?

— Чеккани чикқандим, — деб тўнғиллади Нусратбек.

— Қани, ичкари кир, сени анави янгалар чирқиллаб излашяпти. Бора қол, келин тайёр бўпти.

Малик бошига омонатгина дўппи қўндирган, ковоқ-ёноқлари салқи Миролим ака томон юзланди.

— Ассалому алайкум.

— Ия, Маликжон, ўзингми болам? — Миролим ака сураткашни қувонч билан бағрига тортди. — Сизни ҳам кўрар кун бор экан-ку, кочок.

Юзларга енгилгина тортилган фотиҳадан сўнг, Малик ҳам узук-юлуқ хол-аҳвол сўраган бўлди. Миролим ака эса баттар авжланди.

— Қалайсиз энди, ўғлим, соғлиқларингиз яхшими? Қоратепага ҳам тез-тез бориб турибсизми? Ота-онангиз ҳам бардамгинами? Илоё, эсон-омон бўлишсин...

— Дада, мен кирай, — деди Нусратбек отасининг гапини бўлиб. — Маликни қўйворарсиз.

Миролим ўғлини жеркиган бўлди.

— Сен киравер, Маликжонни ўзим бошлаб кираман. Бор, боравер.

— Э-э, ҳозир, — деди Малик фотоаппаратини чоғлаб. — Бир минут. Бир чиқиллатиб олай.

Нусратбек алланима деб астойдил эътироз билдирмоқчи бўлди-ю, бироқ улгурмади. Дўсти уста сураткашларга хос чакқонлик билан ота-болани расмга олди. Нусратбек ўзича норизо тўнғиллаб ичкари кириб кетди.

— Қани, Маликжон, — деди Миролим ака сураткашга қулимсираб тикилганича. — Бизникага ҳеч бормай қўйдингиз, ё, биздан хафамисиз.

Малик шоша-пиша бош чайқади.

— Йў-ў, нималар деяпсиз, Миролим ака. Турмуш шунчаки ҳаммамизни ҳар томонга сочиб ташлади. Ўзингиз яхши тушунасиз-ку, ҳозир ҳамма ўзи билан ўзи овера. Бош қашлашга қўл тегмайди. Мен ҳам сизлардан бир хабарлашиб чиқай дейману, аммо ҳеч фурсат тополмаяпман-да.

— Тушунаман, ўғлим. Ҳозир ҳаммага қийин. — Миролим ака Маликнинг елкасига ҳазиломуз қоқди. — Ҳойнаҳой, ҳозир ҳаммага қийин, деб бизларни тўйга чақирмай уйланиб ҳам олган бўлсангиз керак-а, а?

— Йўғ-е, ўлибмизми сизларни тўйга таклиф этмай. Тўғриси, ҳали уйланмадим.

— Ия, нега? Ёш ҳам ўттизга қоралаб қолди-ку?!

— Пешона шундай экан-да, — хижолатли елка қисди Малик. — Ҳали кўнгилдагини учратмадим.

Миролим ака пихиллаб кулди.

— Э, ўзимизга са-ал шипшиб қўймапсиз-да, нафақат кўнглингизга, биратўла қўйингизга ҳам солиб қўярдик.

— Худо хоҳласа, яқинда бўлиб қолар. У ёғда қариндошлар ҳам ҳоли жонимга қўйишмаяпти. Сизларни албатта тўйга айтаман.

— Ило-ё, қўшгани билан қўша қаринг, болам.

Миролим ака ўйчан қиёфага кириб, чуқур тин олди. Малик ҳам ресторан боғининг қоронғи бир бурчагига тикилди.

— Нусратбекнинг са-ал кайфияти бузуққа ўхшайди-я, — деди у орага тушган жимликни бузиб. — Тинчликми, ишқилиб.

Миролим ака Маликни қўлтиқлаб қоронғилик куюкрок томонга бошлади.

— Билмадим, Маликжон, билмадим, негадир дўстингизнинг беш-олти ойдан бери ковоғи очилмайди. Устига-устак, бу келинимизга, Нафисахонга кўнгли йўқдай. Нафисахон раҳматли Ферузахонга жиян, шундан хабарингиз борми?

— Йўк, — дея бош чайқади Малик — хабарим йўк. Аммо Нусратбек хужрамга борганида Нафисахон билан бирга ишлашларини айтган эди.

— Ха, шунақа, Нафисахон ҳам ўша зовудда ишлайди. Раҳматлик Ферузахоннинг дадалари билан маслаҳатлашиб, Нусратбек билан Нафисахонни қовуштиришга келишгандик. Биласиз, Маликжон, марҳума келинимиздан бир қизча ёдгор қолган. Қудаларим ҳам, ҳойнаҳой, неваралари бегона аёлнинг қўлига қараб қолмасин, дейишган, Нафисахон учун ҳам ўзлари совчи бўлишиди.

— Яхши тадбир, яхши, — деб қўйди Малик ўзича кўпни кўрган кайвонилардай. — Ишқилиб, Нусратбек индамай кўна қолдими?

— Ха, биласиз-ку, дўстингиз жа кўнгилчан, бўйни бўш. Ўзларингиз биласизлар, деб қўя қолди.

Шу асно ичкаридан бўғиқ карнай-сурнай садолари эшитила бошлади.

Малик бир зум анграйиб қолди. Бахайбат-бахайбат қандиллар осилган ҳайхотдек емак залининг ҳашамидан кўз камашар эди. Оппоқ дастурхонлар ёйилган узундан-узун столлар усти турли-туман нозу неъматларга лиммо-лим. Дастурхон атрофида турнақатор тизилиб ўтирган меҳмонлар бетоқат, карнай-сурнай шовқини тезроқ тиниб, келин-куёв тезроқ ўз ўринларига ўтиришса-ю, базми жамшид бошланса.

Малик созу новоралар суронида кулоқлари батанг бўлган қўйи бамайлихотир ён-верини суратга ола бошлади. Шу пайт янгаю дугоналар даврасида келин-куёв кириб келди. Куёвлик сарупоси ўзига ярашган Нусратбекнинг юз-кўзида алланечук саросима. Оппоқ фатасига бурканиб оппоқ булутдек сузиб келаётган келин ён-веригаги дугоналарига аҳён-аҳён жилмайиб қўяди. Малик шоша-пиша уларни суратга ола кетди. Суратга ола-ола ногоҳ келин дугоналари орасидаги Хабибага кўзи тушди.

Юраги алланечук орзикиб, беихтиёр гурс-гурс ура кетди. Бу орада сураткашни Ҳабиба ҳам илғаб-таниган шекилли, йигит томон энгил бош ирғаб, табассум қилган бўлди.

Туйкус хаёллари алғов-далғов бўлиб кетган Малик карнай-сурнай садолари қачон тиниб, келин-куёв қай тарзда ўз ўринларини эгаллашганини пайқамай қолди. Малик бир амаллаб, киши билмас, Ҳабибанинц қаршисидаги жойни эгаллаш дардида эди.

— Ассалому алайкум, азиз меҳмонлар, — дея сўз бошлади новча, олифтагина даврабоши микрофонни у ён-бу ён судраклаб. — Бугунги шодиёнамизга хуш келибсиз. Бугун Нусратбек ва Нафисахонларнинг никоҳ тўйи... Фурсатдан фойдаланиб базм кечасини очик деб эълон қиламан. Қани, дастурхонга марҳамат.

Давра бўйлаб энгил-елпи қарсақлар чалинди. Малик пайдан фойдаланиб дастурхоннинг нариги тарафида, шундоққина рўпарасига хижолатомуз ўрнашган Ҳабибага гап отди.

— Салом, Ҳабибахон, сизни кўриб турганимдан хурсандман.

— Ассалом, — деди қиз манглайдаги тўзгин сочларини орасталаган бўлиб. — Сизни бу ерда учратаман, деб сира ўйламагандим.

— Қисматдан қочиб қутулиш қийин-да.

Ҳабибанинц у ён-бу ёнига жойлашган дугоналари иккаласининг гап-сўзларидан сергакланиб, гоҳ қизга, гоҳ йигитга қизиксиниб, синовчан-синовчан кўз югуртирди. Дугоналарининг маъноли қарашларини пайкаган Ҳабиба баттар хижолатланди.

— Малик ака, булар дугоналарим, Гули... Нури.

— Танишганимдан хурсандман, — деди сураткаш қизлар томон энгил бош ирғаб. — Менинц исмим Малик.

Гули сочлари қизғиш тусга бўялган, озғингина қиз гапни илиб кетди.

— Сизни таниймиз, хиёбонда ишлайсиз-а?

— Ҳа, очик хавода.

Ҳаммалари энгилгина кулиб олишди. Аллакимнинг-дир табригидан сўнг, рестораннинг жажжигина саҳнасини эгаллаган созандаю хонандалар куй-қўшиқ бошлаб юборишди.

*Олов экан боқишларинг,
Билурсанми ёқишларинг...*

Малик чаққонгина интилиб шампан виносини очди-да қадахларга ичкилик қуйиб чиқди. Қизларга мулозаматлар қилди.

— Қани, дугонажонлар, мархамат. Хеч бир торти-ниш, уялиш бўлмасин.

Қизлар ортиқча тихирликсиз қадахларни бўшатиш-ди. Дастурхон устидаги салатлардан газак қилишган бўлишди.

— Узр, — деди Малик ўрнидан кўзгала-кўзгала бўйнидаги фотоаппаратига ишора қилиб. — Мен буни икки-уч чиқиллатиб келай.

Қизлар енгилгина бош ирғаб қўйишди.

Оппоқ костюм-шим кийган, қизлардек нозик-нихол хонанда йигит хануз чираниб хониш қилар эди.

*Олов экан боқишларинг,
Билурсанми ёқишларинг...*

Малик гоҳ еб-ичиб ўтирган меҳмонларни, гоҳ давра ўртасида чарх ураётган раққосани, гоҳ келин-куёвни ўз майлича суратга олди. Нусратбек худди азага келгандек, хомуш ва паришон ўтирибди. Ҳатто, рўпарасида қилпил-лаётган сураткашга икки-уч ўкрайиб қўйгандай бўлди. Келин — Нафисахон ёнидаги дугонасининг алланелар дея пичирлашларига кулоқ тутиб, кўзларини пирпиратар эди.

Малик жойига қайта бошлади. Шу пайт елкасига видеокамера қўйиб олган барзанги сураткашни кўполлик билан туртиб юборди. Малик унга аччиғланиб бир кўз ташладию, бироқ тезгина хушмуомалага ўтди.

— Кечирасиз, — деди илжайиб.

Бироқ видеотасвирчи қалин қошлари остидан Малик-ка нафратомуз тикилди.

— Жа хирапашшадай ўралашдинг-да оёғим остида. Тўйга келган бўлсанг, тинчгина ўтирсанг-чи жойингда.

Ўз айбини хануз англаёлмаган Малик хангу манг котди. Шу пайт туйқус видеокамера биқинидаги митти-гина чирокча қизил тусда ёниб-ўчаётганини пайқаб қолди. Бу матоҳнинг ҳам сиру синоатини туппа-тузук биладиган Малик чирокчага ишора қилди.

— Ёниб қолибди-ку, менга ўшқиргунча видеони туза-тиб олинг, акагинам. Йўқса, бирорта ҳам тасвир тиниқ чиқмайди.

— Маслаҳатингга зормасман. Обрўйинг борида жо-йингга ўтир.

— Об-бо, — деди Малик масхарабозларча илжа-

йиб, — сизни суратга олмаганимдан хафасиз чоғи, а? Кечирасиз, эътибор бермабман, мана...

Видеочи қарцилик кўрсатишга улгурмади. Малик уни чаққонгина суратга олди-қўйди.

— Ҳали гаплашаман сен билан, — тўнғиллади барзанги тиш қайраганча рақибидан узоқлашаркан.

Малик зимдан теварагига кўз ташлаб олди. Хайрият, куй-қўшиқнинг шовқин-суронида ҳеч ким даҳанаки жангни сезмади. Барча еб-ичиш, ғала-ғовур билан овора эди. Икки-уч ширакайф меҳмон даврага чиқиб, раққосанинг теварагида шох ташлаб ўйноқлай бошлади.

— Қалай, зерикмадиларингизми? — деб сўради қизлардан Малик, жойига ўтираркан.

— Зерикдик, — деди Гули қақажонлик билан. — Айниқса Ҳабиба.

Ҳабиба чимирилганича дугонасини туртиб қўйди. Хийлагина тўзғиб қолган дастурхон усти қизларнинг иштаҳаси чакки эмаслигидан дарак берар эди. Аллақачон бўшатишган шекилли, хизматчи аёл шампан виноси шишасини олиб, ўрнига конъяк қўйиб кетди.

Малик зимдан Ҳабибага кўз ташлади. Қизнинг ёноқлари дугоналариники каби ичкиликдан қизариб турган бўлса-да, негадир хомуш ва ўйчан ўтирарди.

— Айтганча, қиз базми қандай бўлди? — дея уни гапга тутган бўлди Малик, қадахларга конъяк қуяркан. — Плёнкаларни ҳам тўлғизиб ташлагандирсиз?

Дугоналар пиқ-пиқ кулиб юборишди.

Малик таажжубланди:

— Ҳа, тинчликми?

— Ўша куни кўзингиз тегди, — деди Ҳабиба.

— Нега? Қанақа қилиб?

— Йўлда фотоаппарат тушиб кетиб, чил-чил синди.

Қизлар яна кикир-қикир кулишди.

— Бунинг хаёлини кимдир ўғирлаган, — деб гап ташлади Нури — юзларига қуюқ бўёқ чаплаган, тўлагина қиз. — Паришонлик курсин.

Малик қизларнинг қочиримларини ўзича тушуниб алланечук қувонч ҳисларига чулғанди.

— Об-бо, чакки бўпти-да, — деди у афсусланганнамо бош чайқаб. — Ҳа, майли, кўзим теккан бўлса, айбдорман. Демак, янги бир фотоаппарат мендан. Аммо... — Малик шўх кўз қисди, — фақат менинг суратимни олиб юрасиз, шартим шу.

Ҳабиба нозли чимирилиб қўйди.

— Бир марта олдим-ку суратингизни, етар.

Гули ва Нури қийқириб кулишди. Малик ичу таши тобора қувончга тўлиб қадахларни қўлига олди.

— Қани, шундай ажойиб гаплар, шундай дилкаш дугоналар учун!

Сал-пал қийин-кистовдан сўнг қизлар бирин-кетин қадахларини бўшатишди. Шу аснода дастурхонга норин тортилди. Барчалари сукут билан овқатга интилишди.

Ҳаммаёқни бир-бирига урилаётган идиш-товоқларнинг, санчки ва қошиқларнинг жаранг-журунг саслари босиб кетди.

— Келин яқин дугоналаринг экан-да, — деб гап ташлади Малик, жимликни бузиб.

— Ҳа, — енгил чайналганича бош ирғади Ҳабиба. — Институтда бирга ўқиганмиз. Жуда ажойиб киз, афсуски, сафимизни тарк этипти.

Малик сирли илжайди.

— Сиз хали сафни бузишни ният қилганингиз йўқми?

— Йўғ-э, — уялганнамо чимирилди Ҳабиба.

Шу чоғ бўш идиш-товоқларни йиғиштириб юрган хизматчи сураткаш томон энгашди.

— Сизни ошхонада Миролим акам чақиряптилар.

— Хўп, ҳозир бораман, — деди Малик, сўнг Ҳабибага юзланди. — Бир минут. Дарров қайтаман.

— Тезроқ қайтинг, хали бизни суратга туширмадингиз, — дея гап ташлади Гули қақажонларча.

Шу орада дуррачасини таннозларча қия қўндирган янга дугоналарга яқинлашди.

— Қани, қизлар, би-ир шўх-шўх ўйнаб берингларчи, келин бола илтимос қияпти.

Дугоналар чуғур-чуғур ва кулгилар билан ўринларидан силжишди.

* * *

Тўй қизигандан-қизиб борар эди. Куй-қўшиқ садаларига мастона қийқириқлар, гулдурос кулгию чапаклар аралаш-қуралаш бўлиб кетди.

Миролим аканинг илтимосига кўра хизматчилар тўпини ҳам суратга олган Малик тағин зал томон шошилди. Бироқ ошхона йўлагига қўйилган стол устидаги шишалардан бирини қўлга олган Миролим ака жажжи қадахларга ичкилик қўйди.

— Қани Маликжон, икковимиз жиндек-жиндек, а, лаббай.

— Бажону дил Миролим ака, сиз билан албатта ичман.

Улар қадахларни бўшатиб, газак тишлашди.

— Нусратбекнинг бу тўйи аввалгидан ҳам данфиллама бўлиб кетди-ку, а? — деди Малик зал томон имо қилиб.

Миролим ака лоқайд қўл силтади.

— Келин тараф шуни талаб қилишди. Менга қолсаку, ҳовлида ими-жимиди ўтказардим.

— Ҳа, энди... уларники ҳам орзу-ҳавас-да.

— Маликжон, — деди Миролим ака тагин қадахларга ичкилик қуйиб, — тўйдан кейин уйга келинг, хўп? Бир яйраб хангомалашамиз. Буниси ҳисобмас, ҳе-хе...

Улар кулишганча қадахларни чўқиштиришди. Ичкилик ордидан шоша-пиша шўр бодринг чайнарган Малик зал томон бетоқат кўз ташлади. Афтидан, кетишга баҳона қидирарди.

— Амаки, залдан ҳам бир-икки кадр олай, айни тўйнинг қизиган пайти.

— Биладан, болам, биладан. Илоё, барака топинг. Нусратбекка ҳам сизнинг тўйингизда хизмат қилиш насиб этсин. Малик сархуш, енгилгина чайқалганича тантана қизиб турган зал томон юрди. Созу чилдирмаларнинг гумбур-гумбури, мастона қийкириқлар ресторан томини кўпоргудек эди.

Нимқоронғи йўлакдан чиққан сураткаш, залнинг ёруғидан кўзи қамашиб бир зум тўхтади. Шу пайт дугоналари билан диркиллаб рақс тушаётган Ҳабибани кўриб қолди. Қиз аҳён-аҳён бўй чўзиб, аланглаб кимнидир нигоҳлари билан излар эди. Маликнинг юрагига ажиб бир қувонч, ҳаяжон ёпирилиб кирди: «Мени қидиряпти, мени!..»

У завқ-шавқ қўйнида Ҳабибага бир зум термилиб тургач, даврада ўйноқлаб юрган ширакайф меҳмонлар тўпини оралаб қиз томон ошиқди. Худди сураткашга далда бергандай хонанда чираниб қуйлар эди:

Кел, кел, келақол,

Юрагимни олақол...

— Жуда чиройли рақс тушаркансиз, — деди туйқус қизга яқинлашган Малик. — Чарчамадингизми?

Ҳабиба сураткашга худди чўчиб кетгандек кўз ташла-
дию раксдан тўхтади:

— Кўйинг-е.

Малик пайдан фойдаланиб қизнинг билагидан тут-
ди-да, дастурхон томон бошлади.

— Юринг, бир оз дам оламиз.

— Хў-ўп.

Шу чоғ сураткаш манглайини қоплаган тўзгин сочла-
ри остидан хўмрайганча тикилиб турган Нусратбекка кўзи
тушди.

— Зерикмайгина ўтирибсанми, чиновник?

— Чидаса бўлади, — деди куёвтўра зўраки илжайиб.

— Ўзинг-чи, адашмасам, зерикишга сира вақтинг йўқ,
шекилли.

Малик Ҳабиба билан етаклашиб ўтаркан интилиб Нус-
ратбекни елкасига дўстона нуқиб қўйди-да, сирли кўз
қисди.

— Сенинг шарофатингдан, жўра.

Гули ва Нури қандайдир йигитлар билан жуфт-жуфт
бўлиб ҳамон ракс тушишмоқда. Улардан андак нарида
ўша барзанги видеокамерачи ивирсиб турибди. Куй-
қўшиқ, тала-тўп авжида.

— Куёв-почча дўстингиз экан-да? — деди Ҳабиба
жойига ўтираркан.

Малик ҳам ичимликдан қуйиб қизга узатди.

— Ха, эски кадрдон курсдош.

— Ўх-ў, билмаган эканман.

— Ҳабиба, — деди Малик ботинмайгина. — Тўйдан
кейин сизни кузатиб қўйсам майлими?

— Йў-ў... Илтифот учун раҳмат, Малик ака. Узр,
ҳозир акам келиб олиб кетади мени.

— Эсам... — баттар чайналди сураткаш. — Эртага
бир учрашсак қалай, айтганча, суратларингизни тайёр-
лаб қўйгандим.

— Ўйлаб кўрай-чи, дарров бирор нима дейиш қи-
йин.

Малик темирни қизигада босгиси келди.

— Ҳабиба, эртага кечки соат бешда сизни Анҳор
бўйидаги «Чинор» ошхонаси ёнида кутаман. Келасиз-а?

Ҳабиба мужмал елка учириб, жилмайди.

— Харакат қиламан.

— Ана бу бошқа гап, — дея шодон кафт ишқалади
Малик, гўё, қиздан қатъий ваъда олгандай. Сўнг қадах-

ларга коньяк қуя бошлади. — Илтимосимни рад этмаганингиз учун раҳмат.

— Қойил, ичкиликка бесуяк экансиэ.

— Келинг, шу мақтовингиз учун ичайлик.

Малик авраб-авраб қиз қўлига қадах тутказди.

Иккиси бир-бирига термилиб бир зум жим қолишди.

* * *

Ярим тун. Кўча бўйлаб тизилиб кетган неон чироқларининг ёғдуси алланечук хира. Машиналар қатнови сийрак. Малик хийлагина сархуш, ширакайф. Келинкуёвга эзмаланиб бахту иқбол, тагин аллаббалолар тилагач ресторандан чиқиб кетди. Барибир тўй охирлаб қолган эди.

Малик фотоаппаратлари солинган чарм сумкасини гоҳ елкалаб, гоҳ орқалаб, гандираклаганича катта йўл бўйлаб юра бошлади. Димоғи чоғ, лабида хиргойи. Ахён-ахён везиллаб ўтиб қолган машиналар томон шоша-пиша қўл чўзиб ўзича тўхташга ундаб қўяди. Шу аснода ресторан ичидан отилиб чиққан икки шарпа сураткаш томон илдам-илдам юришди. Кўзлари аланг-жаланг. Бирининг қўлидаги узун тигели пичоқ чироқ ёруғида ярқираб кетди.

— Тезроқ, — бўғиқ гулдиреди иккинчиси, — кетиб қолади.

Бироқ улгуришмади, йўл бўйида қўл силкиётган Маликнинг ёнида милиция-патрул машинаси тўхтади.

— Ўтиринг, ўртоқ, — деди олд ўриндикда ўтирган, лейтенант мундиридаги барваста милиционер.

Малик бир зум саросималаниб тургач, уловнинг орқа эшигини очиб ўзини салонга урди. Машина шитоб билан олға интилди.

Маликни таъқиб қилиб чиққан шарпалар кўча бўйида депсинганча тўхташди.

— Ах, лаънати, қўлдан чиқардик-ку?!

— Тфу-у...

— Давай, машина тут! Орқасидан пойлаб бораверамиз. Тез бўл, барибир уйининг олдида тушиб қолади, шартта ишни саранжомлаймиз.

— Эсинг жойидами, ким айтди сенга, патруль уни уйигача элтиб қўяди, деб?

— Ну?..

— Энди уни шахарнинг бирорта хушёрхонасидан излаш керак.

— Ха-а, тфу-у...

— Кетдик, боссга вазиятни тезроқ айтайлик.

— Юр.

Машина елиб борарди.

Лейтенант орқага бош буриб йўловчига синчков-синчков тикилди.

— Тўйдан чиқибсиз шекилли, а?

— Худди шундай, командир, — деб кулди Малик. Машина ёнида тўхтагандан бери ичидан қиринди ўтаётган бўлса-да сир бой бермасликка ҳаракат қиларди.

— Хужжатлар жойидами, ишқилиб? — сўради лейтенант йўловчининг чарм сумкасини сиртдан пайпаслаб кўраркан. — Қаерда яшайсиз?

— Олатўн кўчаси, 15-уй, 3-хонадонда. 2-қават чап томондаги эшик.

— Ўхў-ў, кайфингиз ҳам оби-тобига келибди-ю, а?

— Ха, ўртоқ командир. Лекин мен кўпроқ муҳаббат майдан мастман.

Лейтенант Маликнинг башарасига бир зум таажжубланиб тикилиб тургач, ҳайдовчи шеригига юзланди.

— Эй, энди нима қилдик?

— Нима қилардик, Олатўнга ташлаб кўямиз, — деди ҳайдовчи милиционер йўлдан кўз узмай. — Мен уни танийман, кунбўйи хиёбонда кўкаради, сураткаш. Зарилман шахс.

Милиционерлар қувнок кулишди. Малик ҳам илжайиб жўр бўлди.

— Ҳамиша хизматларингизга шайман, акалар.

* * *

Гира-шира шом пайти. Сокин, хаёлчан оқаётган анҳор қирғоғидаги ўриндиқда ўтирган Малик қўл соати-га яна бир карра кўз ташлади. Келишилган вақтдан тагин рошпа-роса бир соатча ўтди, бироқ Хабибадан дарак йўқ!

Йигитни кунбўйи ҳаволатиб юрган ҳаяжон, қувончдан асар ҳам қолмади. Ич-ичида алланечук изтироб, ғусса қўзғалди. Теваракка маъюс-махзун кўз ташлади.

Анҳор эшилиб-тўлғониб окмоқда. Қирғоқ бўйлаб ястаниб кетган сийрак дарахтзор сарғиш қизғиш ҳазонларга бурканган. Шохдан-шоҳга учиб-қўниб ўйноқлаётган қушлар чуғури бир зум тинмайди.

Малик оҳиста ўрнидан турди. Андак нарида, «Чинор» қахвахонасида хаёт қайнайди. Ошпазу хизматчи-лар у ён-бу ён зир-зир қатнамоқда. Хўрандалар мўл.

Талабалик чоғлари Малик Нусратбек билан бу ерга тез-тез келиб туришар эди. Сув бўйида, сўлим дарахт-зор қўйнида мириқиб овқатланишга нима етсин?! Аммо бир гал хўб фаройиб саргузашт бўлган.

Худди шундай илиқ куз кечларидан бири эди. Стипендиядан чўнтаклари қаппайган икки дўст «Чинор»-нинг хўрақларини қўмсаб келиб қолишди. Иштаҳаларни баттар қитиқловчи хидлар анқиб турган кенггина залда одам сийрак экан. Жимир-жимир оқиб ётган анҳор яққол кўзга ташланадиган жойга ўтиришди.

Бир пайт қахвахонада икки хурлиқо пайдо бўлди. Тор кофта, калта юбка қадди-қоматларини сириб турибди. Юз-кўзлари тўла табассум, нозу карашма. Улар шундоқкина икки дўстнинг ёнидаги столга минг бир таманно билан жойлашишди.

Маликнинг тили танглайида қотди. Нусратбек ҳам ўқтин-ўқтин қизларга анграйиб қолар эди. Малик секин дўстининг биқинига туртди. Хайрату хаяжонга тўла кўзлари бир зум тўқнашди.

— «Зўр-а!»

— «Зўр!»

Қизлар гўё ҳеч нарса пайқамагандай ўзаро чакчаклашиб гоҳ оёқ чалиштириб, гоҳ эгилиб-букилиб бутун гўзалликларини намойиш этишар эди. Нусратбек сулувларга суқланиб термилиш беҳудалигини англади, шекилли, ҳалигина хизматчи келтириб стол устига қўйган шўрвага ташланди. Малик ҳам ноумид қошиқни қўлига олди. Шўрва мазалигина экан. Талабалар гўзалларни бир зум унутгандай бўлишди. Бироқ энди қизлар улар томон ишвали-ишвали кўз ташламоқда эди. Ҳатто, ўзаро шивирлашиб пиқ-пиқ кулиб ҳам олишди.

— Эй, йигитлар, соат неча бўлди, билмайсизларми? — дея туйқус гап ташлади гўзаллардан бири.

Йигитлар баб-баравар, ялт этиб қизларга қарашди. Баб-баравар қўл соатларига кўз ташлаб, баб-баравар вақтни айтишди. Сўнг ҳаммалари баб-баравар кулиб юбордилар.

Кўзлари катта-катта, қорамағиз қизнинг номи Надя экан. (Кейинчалик аслида Норхол экани маълум бўлди.) Бодомқовоқ, сочлари калта кесилган қизнинг исми Са-

нам экан. (Кейинчалик аслида Светлана экани аниқланди.)

Қиска танишувдан сўнг Надя-Норхол Маликнинг, Санам-Светлана Нусратбекнинг биқинига кўчиб ўтди. Кутилмаган омаддан талабалар аввалига хўп довдирашди, сўнгра, бир-бир қадах арок сипқоришгач, тил жағлари чархланиб, қўллар югуриккина бўлиб қолди. Айнакца Нусратбек Надя-Норхолга канадек ёпишиб олди. Ҳаш-паш дегунча қизнинг ярим яланғоч сонларидан тортиб, бўлиқ сийналаригача бир-бир силаб чиқди. Ютоқди.

Улар шу алфозда еб-ичиб, ялашиб-юлқашиб аллама-халгача ўтиришди.

— Энди турамиз, кеч бўлиб кетди, — деб қолди бир маҳал Надя-Норхол, Маликнинг кўмагида ўрнидан тураркан.

Санам-Светлана ишва билан Нусратбекнинг бўйнига осилди.

— Балки жентелменлар кузатиб қўйишар.

Йўқ, йигитлар кузатиб қўйишмади. Такси ёллаб қизларни уйларигача элтиб қўйишга аҳд қилишди.

Қизлар аэропорт томондаги эскигина ховлида ижарагир экан. Киракаш «Жигули» уларни бир зумда етказиб қўйди.

— Энди бизнинг бир пиёла чойимизга марҳамат, — дея артистларча қулоч ёйди Санам-Светлана.

Надя-Норхол хиринглаганича пастаккина дарвоза эшигини очишга киришди.

Теварак тун чодирасига бурканган. Тахта деворлар билан амал-тақал ўралган, айқаш-уйқаш, ташландикнамо уйлар алланечук хурпайиб, вахимали кўринади. Тор, кинғир-қийшиқ кўчадан қандайдир қўланса анқийди.

— Қани, марҳамат, йигитлар, — деди Надя-Норхол, бир амаллаб темир эшикни очаркан.

Теваракнинг тунги манзараларидан туйқус хушёр тортди шекилли, Нусратбек қизлар билан секингина хайр-хўшлашиб, қайтиб кетиш пайига тушиб қолди.

— Бошқа сафар, бошқа... — дея ғулдирадди у, тиргалганча ичкарига қистаётган қизнинг кучоғидан чиқишга уннаб.

Уй бир даҳлиз, бир ошхона ва икки пастаккина ҳужрадан иборат экан. Ҳаммаёқ исқирт, тўзғин. Хирагина олтмишлик лампочка, чанг-ғубордан батгар хира торт-

ган. Ошхонада ювуқсиз идиш-товоқлар қалашиб ётибди. Атир-упанинг ўткир иси зах ва қандайдир қиринди иси-га қоришиб кетган.

Қўлга тушган тутқундай қунишибгина ўтирган Нусратбекни Надя-Норхол тагин кистовга олди.

— Нусрат ака, орқа тугмамни бўшатворинг, жа-а қадаяпти, — деди у йигитни хужралардан бирига бошларкан.

Нусратбек дўсти томон нажот сўрагандай хасратли кўз ташладию ноилож қизга эргашди. Малик ўз гўзали билан овора эди. Санам-Светлана йигитнинг тиззасига ўтириб олиб, гоҳ ўпиб, гоҳ нозик бармоқлари билан сочларини тароқлаб хирингларди.

— Сизни орқа тугма қийнамаяптими? — сўради Малик аллақандай ҳислардан тобора жўшаркан.

Санам-Светлана йигитга кўксини тутди.

— Йў-ў, мани кофтам қийнаяпти.

Улар чойшаблари кирланиб кетган ётоқ-диван устида ўтиришган эди. Икковлари ҳам алланечук энтикканча бир-бирларини ечинтира бошлашди.

— Сизга ёқаманми? — сирли шивирлади қиз, оппоқ бўлиқ сийналарини йигит юзига тегизаркан.

Малик эҳтиросдан бўғриқиб аранг сас берди.

— Ҳа.

Икки ташна вужуд бир-бирига чирмашди...

...Малик илкис кўзини очганда дабдурустдан каерда ётганини англаёлмади. Дахлиз чироғининг ёдусидан ғира-шира ёришиб турган хона, ерда сочилиб ётган қийимлари аста-секин йигит хаёлини жойига келтирди. Диваннинг бир четида шир яланғоч Санам-Светлана қунишибгина ухлаб ётар эди. Малик оёқ учидаги кўк жилдли адёлни қиз устига ташлаб қўйди. Шу пайт қўшни хужрадан ғўнғир-ғўнғир сас қулоғига чалинди. Сергак тортиб ўрнидан турдию оҳиста дахлизга чиқди. Ошхона ёқда тимирскиланиб юрган сичқон шувиллаб ўтиб, ўзини йўлакка урди. Малик чўчиб тушди. Сўнг хануз ғўнғир-ғўнғир товуш келаётган хужра эшигидан мўраллади.

Ярим яланғоч, сочлари тўзгин, аразлаган боладек қошқовоқлари уюлган Нусратбек ётоқ-диваннинг бир четида паришон ўтирарди.

— Қўркманг, ҳечқиси йўқ, — дея меҳрибон онадек уни овутарди Надя-Норхол, полга тиз чўккан кўйи йигитнинг сонларини уқаларкан. — Биринчи марта кўпин-

ча шунақа бўлади. Озгина суст босди сизни, қаттиқ хаяжондасиз. Қўрқманг, қани, яна бир ҳаракат қилиб кўринг-чи...

Малик ўзини шартта панага олди. Оҳиста изига қайтди.

Эрталаб тунги ҳамма саргузаштлар, муҳаббатли боқишлару, эхтиросли ўпишишлар шунчаки тушга ўхшаб қолди. Қизлар худди банк хизматчиларидек совуққон ва жиддий қиёфада бўсагада туриб олишди.

— Бизларникиям тирикчилик, — деди Санам-Светлана хурпайиб. — Ҳисоб-китобни тўғрилаб қўйинглар. — Сўнг соч тараётган Надя-Норхолга шикоятмуз минғирлади. — Тагин нақ эрталабгача-я?! Ўлар бўлсам ўлиб бўлдим.

Икки дўст баб-баравар бир-бирига тикилишди. Баб-баравар бош чайқашиб, баб-баравар чўнтақларини қоқиштира бошлашди. Хайрият, буларда ҳам талабалар учун чегирма бор экан! Бир амаллаб қутулишди.

Атиги ўн-ўн беш дақиқадан сўнг икки дўст автобус бекати томон шалвирабгина келишар эди.

Малик хаёлчан одимлаётган Нусратбекнинг елкасидан дўстона тутди.

— Қалай! Зўр-а!

— Зўр!

Бироқ анҳор бўйида нақ икки соат беҳуда ивирсиган Маликни бундай гаройиб хотиралар ҳам овутолмади. Таъби тирриқ, ичига чироқ ёкса ёришмайди.

У бўшашганча зим-зиё йўлак зинапоясида ўз хужраси томон ҳорғин кўтарила бошлади. Шу асно унинг эшиги ёнида ивирсиб турган аллақандай шарпа қадам товушларини эшитдию, лип этиб юқориги қаватга чиқиб кетди. Бироқ уни Малик пайқамади. У хувиллаб ётган хужрасига кириб, чироқни ёқди. Хонада ўнлаб Ҳабибалар миёнида кулиб, йигитга айбдорона тикилиб турар эди. Айниқса, дераза тоқчасига қўйилган каттакон сурат яққол кўзга ташланади. Малик ўртаниблар кетди. Асабий бир тарзда ўзини қаравотга ташлади: «Нега келмади, нега?!»

Йигит юзига ёстиқ босганича хийла вақт сулайиб ётаркан, ногоҳ, Ҳабибани соғиниб кетганиданмас, беҳуда қизни кутиб, иззаг-нафси тошталганидан изтироб чекаётганини англаб етди. Ахир, не-не қизлар унинг изидан соядай эргашган! Малик шунчаки, ҳазиллашиб учрашувга таклиф этган чоғлар, йигитдан олдин келишилган жойга

хозиру нозир бўлишган. Малик атай ўзини панага олиб, бетоқат кутаётган гўзалларнинг интиқ-интиқ аланглаши-ни хузур билан кузатган. Хўш, бу ёғи неча пулдан туш-ди энди? Ҳабиба нега келмай қолди? Наҳотки, уни пи-санд қилмаган бўлса?! Ё...

Малик ёстикни бир чеккага улоктириб, ирғиб ўрни-дан турди. Стол устидаги телефон аппаратига хаёлчан тикилди. Телефон гўё ҳаммаси учун хижолат чекаётган-дай, алланечук гужанак тортиб турар эди.

«Қани, бир сим қоқиб кўрай-чи» — ниҳоят бир қарорга келди йигит, девордаги сурат чеккасига ёзиб қўйилган Ҳабибанинг телефон рақамларига синчков кўз ташларкан.

Сураткаш шашт билан аппарат гўшагини кўтардию, бироқ анчайин ботинолмайгина рақам терди. Сўнг гўшак-даги узун-узун чақирув гудогига тек қотган қўйи кулоқ солди. Кулоқ сола-сола беихтиёр яна алоқани узиб қўйди: «Э, нима зарил менга?!»

Малик хона бўйлаб у ён-бу ён асабий бир тарзда юрина бошлади. Бир оздан сўнг лабларини катъий қим-тиб тағин телефонга ташланди: «Еб қўймас, қани, нима гаплигини билай-чи?»

Бу сафар илк узун гудок таралар-таралмас у тараф-да гўшак кўтарилди.

— Алло-о, алло-о, ким бу? Алло-о, кимсиз, эшита-ман сизни! — деди аллақандай эркак ҳовлиқиб.

Алланечук асабий, ҳаяжонли товушдан чўчиб кетган Малик беихтиёр трубкани жойига қўйди. «Бошқа ёкка тушиб қолдим, шекилли?» — ўйлади у фикриниб. Тағин бир оз хаёлчан, бўшашиб тургач, яна рақам терди. Бу сафар у тарафдан аёл кишининг баттар асабий, йиғлоки товуши эшитилди.

— Алло-а, эшитаман. Гапирсангиз-чи?!

— Алло, бу... бу Ҳабибаларнинг уйими? — дея аранг сўради Малик. Сўрадию ўзининг алланечук бўғиқ, тит-роқли товушидан ғашланиб, тарақлатганча трубкани жо-йига қўйди. У тарафда ҳовлиқма аёл «ҳа» дейишга зўрға улгурди. Бироқ ўз хаёллари билан андармон йигит бунга эътибор бермади. Депсиниб, гудраниб ўрнидан турдию ечинишга тутинди. «Би-ир, ювиниб олай, енгил торта-ман, тупурдим ҳаммасига», — хаёлидан ўтказди у.

Малик тизиллаб отилаётган душ тагида ҳузурланиб узоқ чўмилди. Дарҳақиқат, енгил тортгандай бўлди.

Юмшоқ патли сочикқа обдон артинаркан, кўзгуга кўз ташлаб, ўзининг чайир, бақувват қоматидан, аллақандай ўктамлик, қатъият ёғилиб турган хушбичим юз-кўзидан ғурурланди. Илжайди. Сўнг ивирсиб, енгил уй кийимларини кийди. Хонанинг у ёқ-бу ёғини йиғиштирган бўлди.

Бир пайт эшик қўнғироғи устма-уст жиринглади. Хар хил олди-қочди хабарлар, яланғоч аёлларнинг суратлари босиладиган газетани эндигина қўлига олган Малик чўчиб тушди.

Қўнғироқ тағин устма-уст жиринглади.

«Ким экан бемаҳалда?» — ўйлади сураткаш, у ёқ-бу ёғини орасталаган кўйи бўсаға томон юраркан.

Жаҳл билан эшикни қия очди. Шу пайт тўппонча ўқталган чарм камзулли уч барваста киши баб-баравар ичкарига интилди.

— Қимирлама! Милиция! — дея қичқирди калта сочлари тиканақдек, ялпоқ юз киши, Маликни бурчакка қисаркан.

Шерикларидан бири ваннанинг, бири ошхонанинг эшигини тепиб очди. Ҳангу манг қотган Маликнинг юраги кинидан чиққудек бежо урар, тиззалари қалт-қалт титрар эди.

— Ўртоқ капитан, — дея ичкаридан бўғиқ овоз берди улардан бири, — объект топ-тоза, ҳеч ким йўқ.

Тиканақ соч Маликнинг биқинидан тўппончасини олди.

— Қани, қўлни туширинг, ичкарига марш!

Малик додир-совдир ётоқ томон юрди. Ёнма-ён, эхтиёткорона одимлаётган тиканақ соч, девордаги суратлару тоқчадаги портретга синчков-синчков тикилди.

— Тинчликми, ўртоқлар? — сўради аранг ғулдираб Малик.

— Капитан Ақромов, — деди тиканақ соч, хизмат гувоҳномасини чиқариб, йигитга нуқиркан. — Жиноят қидирув бўлимиданмиз.

Изқуварлардан бири — сап-сарик, қирғийбурун йигит дераза ёнида, мўйловлари қалин, дўнғпешона шериги эса йўлақда тек қотган эди.

— Тинчликми, ўртоқлар? — тағин ғудраниб сўради Малик, бошқа гапга тили айланмай.

— Нотинчлик, — деб пўнғиллади капитан, сўнг қаравотга ишора қилди. — Қани, ўтиринг-чи.

Малик довдираган кўйи каравотнинг бир чеккасига омонат чўкди. Капитан фотоанжомлар сочилиб ётган стол ёнидаги стулни ғижирлатиб ўтирди.

— Исми шарифлари? Иш жойингиз?

— Мен... Ҳасаниф Малик. Сураткашман, оддий. Иш жойим хиёбон.

Капитан девордаги суратларга ишора қилди.

— Бу қиз ким?

— Танишим... Ҳабибахон.

— Жуда яхши танийсизми уни?

— Тўғриси... — хижолат билан чайналди Малик. —

Тўғриси... жуда яхши танишни истайман. У билан атиги икки марта учрашганмиз. Биринчи гал, шанба кuni хиёбонда. Ўшанда сал-пал танишдик. Сўнг кеча «Нур» ресторанида... бир дўстимнинг тўйида учрашиб қолдик. Бор-йўғи шу.

Капитан шубҳаланган бир киёфада хонанинг у ён-бу ёнига ҳануз кўз югуртирар экан, телефон аппаратиға имо қилди.

— Бундан бир соатча аввал бирор ерга қўнғироқ қилмадингизми, мабодо?

— Ҳа, — кўзларини пирпиратди Малик. — Қўнғироқ қилдим.

— Қаерга?

Малик тик қотишган кўйи ўзига синчков-синчков тикилиб турган изқуварларға уялганнамо кўз ташлаб олди.

— Шу... Ҳабибахонларникиға.

Капитан ўзича бепарво стол устидаги суратларни титкилай бошлади

— Нима мақсадда?

— Нима десам экан... ҳалиги... Ҳабибахон билан бугун учрашмоқчи эдик. У... у келмади. Сўнг хонамға келдиму хавотирланиб уларникиға қўнғироқ қилдим. Трубкини аввал бир эркак, кейин... бир аёл олди. Уялиб гаплашолмадим. Шу... А, тинчликми, командир?

— Айтдим-ку, нотинчлик! — деди капитан столи асабий чертганча сураткашға синовчан тикиларкан. — Бу қиз ўтган тунда, ўша «Нур» ресторанидаги тўйида йўқолиб қолган.

Малик беихтиёр ўрнидан ирғиб турди.

— Йўғ-е?! Қандай қилиб?!

— Ҳа, аҳвол шунақа, — деди капитан ўрнидан ту-

раркан. Излаяпмиз. Сизнинг қўнғироғингиз қизнинг ота-онасида шубҳа уйғотиб дарҳол бизга хабар қилди. Мана, учрашиб турибмиз.

Малик кунни аранг кеч қилди. Кўча-кўйни ёритиб юборган катта-кичик, хира-ёруғ чироқлар, гўё бутун зулматни унинг ичига қувиб, қамагандек эди. Юраги гаш, эзгин. У бугун одатдаги қувноқ, беғам қиёфага киролмади, одатдагидек сўзамоллик билан мижозларни чорлаёлмади. Аҳён-аҳён минғирлабгина хиёбоннинг бир четида бўшашиб турди. Иттифоқо, бир пайт ёнгинасидан хув, ўша кунги тажанг, тўнг кампир ўтиб қолди.

— Ҳа, болам, — деди у сураткашга кинояли кўз ташлаб, — бугун чакагинг ўчган? Нима жин тегди сенга? Қани, ўзингни-ўзинг би-ир суратга опқўй-чи, зора, буришган антинг сип-силлиқ бўлиб қолса.

Малик ўша кунги хазили учун кампир бошлаб ўч олганидан яйраб-яйраб кулди. Бироқ барибир бу шилимшиқ гашлик, алланечук безовталиқдан қутулолмади. Ҳатто уч-тўрт мижозни у-бу баҳона билан суратга туширмай, қуруқ кайтарди.

Унинг жуда-жуда ичгиси келар эди. Ароқ ичидаги бор-йўғ аламни ювиб кетадигандек туюлди. Шу сабаб хиёбон биқинидаги таниш қаҳвахонага кирди. Қаҳвахона ёруғ, шинам. Хўрандалар сийрак. Аллақандай майин, махзун мусиқа таралиб турибди. Зал пештоқидаги сонсаноксиз, ранг-баранг митти чироқчалар жозибали-жозибали жимирайди.

Малик оқ, қизил ичимликларга лиммо-лим, катта-кичик шишалар териб қўйилган, баланд пештахтали бўлма томон юрди. Пештахта ортида сураткашга тузуккина таниш бўлган Рашидхон қуймаланиб турибди. Рашидхон жуда ғалати нусха, қизларга ўхшаб қош учуриб, кўз ўйноқлатиб, муқом билан гапирди. Бироқ қўли очик, хушмуомала йигит. Бир-икки марта Маликка ҳам яхшигина қарз бериб кўнглини тонган. Мана, кутилгандек, сураткашни тагин очик чехра билан қарши олди.

— Ассалому алайкум, Маликжон акажон! Намунча шаштингиз паст? Соғлиқлар жойидами?

— Э, нимасини айтасиз, — сураткаш пештахтага ҳорфин суянди. — Чарчадим. Ўзларинг қалай? Савдо авжми?

— Тузук, акажон!

Малик фотоанжомлар солинган сумкасини пештахта устига қўйди.

— Рашидхон, мана шу ашқол-дошқол эрталабгача сизда тура турсин, хўпми?

— Бемалол, Маликжон акажон. Ву-уй, намунча оғир бу ўлгур.

— Сураткашликка тегишли ҳамма нарсани кўтариб юрибман. Бу ҳам бир лўличилик-да.

— Ҳечқиси йўқ. Хоҳласангиз, ҳар куни ташлаб кетинг. Шу ерда тураверади, шкафчамга солиб қўяман. Хоҳласангиз, — Рашидхон қош қоқиб, илжайди, — ўзингизга ҳам жой топилади, ҳе-хе...

Хизматчининг завқ билан кулишидан Маликнинг бир зум энсаси қотиб турди.

— Раҳмат, Рашидхон. Тўғриси айтсам, бугун бир тўйиб ичмоқчиман. Ичволиб манавиларни судраклаб юриш малол келади-да.

— Вой, ичмоқчимисиз? — беадоқ таажжуб билан кўз пирпиратди Рашидхон. — Қўйинг-е, Маликжон акажон, сизга ярашмайди.

— Озгина, хўпми?

— Озгина бўлса, хўп. Аммо-лекин ҳадингиздан ошмайсиз, мен буни истамайман.

Дарҳақиқат, ичкилик Маликнинг дард-ғуборини ювиб кетгандай бўлди. У залнинг бир чеккасидаги столга бағрлаб ўтираркан, иккинчи қадахдан сўнг, ҳалигина хизматчи аёл келтириб қўйган овқатга иштаҳа билан ташланди. Ақл-идроки алланечук тиниклашиб, ўтган тунги ташриф тафсилотлари тағин бир-бир хаёлида жонлана бошлади.

Қизик, тиканак соч изқувардан Ҳабибанинг йўқолиб қолганини эшитдию туйқус севиниб кетди. Ҳатто, қувончдан қийқириб юборишига сал қолди. «А-ҳа-а, сабаби бу ёвда экан-да, — лип этиб хаёлидан ўтди унинг, — атай келмай, масхара қилди, деб юрибман-а?!»

Бироқ унинг афт-ангорида бир дамгина ярқ этиб ўтган қувонч шарпаси зийрак изқуварларнинг нигохидан четда қолмади.

— Ия, — деб лукма ташлади дераза ёнида турган ходим. — Биров ўламан, деса, сиз куламан дейсиз-ку?! Тинчликми?

Малик жўяли жавоб тополмай талмовсираб қолди.

Шу бахона бўлдию тиканак соч изкувар уни аёвсиз сўроққа тута кетди. Сураткаш ўша кун патрул машина-сига илашиб қолганидан тагин бир карра хурсанд бўлди. Изкуварлар олдида ўзини оқлаб олди. Ниҳоят, улар жўнаб қолишди.

— Шахардан уч-тўрт кун чиқиб кетмай тулинг, — деб тўнғиллади тиканак соч, хануз шубҳа билан хонани тарк этаркан. — Керак бўлсангиз чақиртирамиз.

Изкуварлар кетишди. Бироқ алланечук таҳлика, таҳдид хужра бўйлаб изғиб қолди. Малик хийла вақт гангиб, ивирсиб ўтиргач, қўрқув ва ваҳима билан тўшакка кирди. Ана шу шилимшиқ қўрқув ва ваҳима уни бугун кунбўйи таъқиб қилиб юрди.

Малик чуқур тин олиб, галдаги қадахни бўшатди.

У тун чироқлари хира бўзарган кўчалар бўйлаб узок тентигач, ниҳоят, ўзи яшайдиган кварталга бурилди. Қўп қаватли уйлар сархуш йигитга жавдирабгина тикилиб тургандек туюлар эди. Шу дам Ҳабибанинг маъсум юзи, пирпираётган кўзлари Маликнинг яна бир карра хаёлида жонландию юрак-бағри ғалати сирқираб кетди. Ана шу сирқираш, ширин изтироб узок-узок чўзилишини истар эди у. Шу сабаб илк хомла шарпасидан энтиккан аёлдай, бетон ариқ лабидаги дарахт танасига беҳол суянди. Ғариб бир қувонч оғушида беихтиёр пичирлади: «Ҳабиба...»

Малик Ҳабибани чиндан ҳам севиб қолганига шу дамдагина рўй-рост ишонди. Хув, хиёбондаги илк учрашувдаёқ юрагига силқиб чикқан илиқлик, тобора қайноқ хисларга айланиб келаётганини яққол ҳис этди. Беихтиёр ўкириб-ўкириб йиғлагиси келди.

Малик яна довдир-совдир юриб кетди. Тун салқин. Енгил эсаётган куз эпкини дарахтларнинг қовжироқ барглари шитирлатади. Сураткаш кадрдон тўрт қаватли уй биқинига етган жойда тахтадай қотди. Ҳатто бутун сархушлиги ҳам тарқаб кетгандай бўлди. Кўзларини ишқалаб яна сергак-сергак тикилди. Йўқ, аниқ, иккинчи қаватдаги, ўзига тегишли деразада лип-лип ёғду ўйноқлар эди. Хужра ичидан таралаётган бу тарам-тарам нур шубҳасиз қўл фонариники.

«Ичкарида кимдир тимирскиланиб юрибди!» — ваҳима билан ўйлади Малик, жон-жаҳди билан уй йўлаги

томон югураркан. Йўлак зим-зиё эди. У хансираб, пайпасланиб иккинчи қаватга кўтарилди. Чиндан-да, хужрасининг эшиги қия очик!

— Кимсан?! Жилма жойингдан! — бўғиқ овоз берди Малик, кўрка-писа уйга кириб бораркан.

Тимирскиланиб юрган шарпа шашт билан қад ростлаб, қўл фонарининг ўткир нурларини Маликнинг юзига қаратди. Малик кўзлари қамашиб, довдираганича кафтларини юзига босди. Шарпа пайт пойлаб, йўлак томон отилди. Малик илкис интилиб унинг кийимининг аллақаеригадир чанг солди. Бироқ туйқус гарданига тушган муштан ихраб қулади.

Шарпа аввал йўлакни, сўнг зинапоярларни тарақлатиб қочдию кетди. Малик оғриқ ва аламдан тўлғониб бир-амаллаб ўрнидан турди. Пайпасланганича чироқни ёқди. Ёқдию ичкаридаги алғов-далғовни кўриб хангу манг қотди. Ерда рўзғор буюмларию ҳар хил фотоанжомлар, тайёр суратлар сочилиб ётар эди. Девордаги, дераза токчасидаги Хабибанинг расмлари ҳам юлқиб ташланган. Малик юрагининг гурс-гурс уришига қулоқ солганча, деворга беҳол суяниб қолди. Шундагина чап кўлини хануз мушт қилиб турганини пайқаб, бўшашибгина кафтини ёйди. Хойнаҳой, ҳалигина шарпага ташланган чоғ, юлқиб олган бўлса керак, кафтида бир дона йирик тугма бор эди. «Қизик, ким бўлди бу?! Ўғрими?» — хаёлидан ўтказди Малик, тугмани чўнтагига солиб кўяр экан. Сўнг кийим жавонининг ичини титкилашга тушди. Йўқ, бир даста пул яшириб қўйган жойида турибди. Сўнг уй ичини, иш столининг тортмаларини бир-бир кўздан кечиришга тушди. Кўп ўтмай у дўсти Нусратбекнинг тўйида кадрлар билан тўлдирилган плёнка ўрами йўқолганини пайқади. «Об-бо, чатоқ бўлди-ку» — лип этиб хаёлидан ўтказди Малик, стул устига хорғин ўтириб қоларкан.

Бир пайт эшик қўнғироғи устма-уст жиринглади. Малик сапчиб жойидан туриб кетди. Юз-кўзига таҳлика, хаяжон оралади. У йўлакка чикди. Шундагина эшик хануз лағ очиклигини, бўсағада ўзига таниш уч гўдайган қиёфа — ўша изкуварлар турганини кўрди.

— Киришга мумкинми, ўртоқ сураткаш, — деди ўша тиканак соч, ялпоқ юз капитан, ичкарига бош суқиб. — Мехмон келишини билибсиз-да, а, эшикни лағ очиб қўйибсиз.

— Ассалому алайкум, кир... кирингизлар, — деб гулдиреди Малик, ранг-кути ўчиб.

Изкуварлар сипогарчилик билан ичкари киришди. Киришдию хужрадаги алғов-далғов манзарани кўриб дархол сергак тортишди.

— Нима гап? — Маликка таажжубли тикилди капитан. — Кўчиб кетяпсизми?

— Йў-ў, ишдан қайтсам, эшик очик, ичкарида ахвол бу... ўғри тушибди.

— Ўғри?! Ўғри тушганини қаердан билдингиз? Бирор қимматбаҳо нарсангиз йўқолибдими?

— Йў-ў, — тагин чайналди Малик, — пулим, нарсаларим жойида, лекин...

— Хўш, нима, «лекин?» — бетоқатланди капитан.

— Кечаги... дўстимнинг тўйида кадрлар туширилган плёнка ўрами йўқолибди.

— Плёнка?!

Изкуварлар тезгина кўз уриштириб олишди.

— Ҳа, плёнка, — бўшашибгина такрорлади Малик.

Тиканак соч сураткашни синчковлик билан бош-оёқ кузатаркан.

— Ўша плёнка бизга ҳам керак, — деб пўнфиллади, — шунинг учун бу ерга келдик.

— Рост... айнан ўша плёнка ўрами гум бўлибди. Адашаётганим йўқ, устига Нусратбекнинг тўйи, деб ёзиб қўйгандим.

Шу пайт хужра ичини синчиклаб текшириб юрган дўнғешона изкувар қичкириб юборди.

— Ўртоқ капитан, буни қаранг!

Зийрак изкувар имо қилган жойда, каравот чеккасидаги ёстик устида узун соч толаси ястаниб ётар эди.

— Аёл кишининг сочи, — деб қўйди изкувар, топилдикни рўмолчаси билан йиғиб оларкан.

Буткул ҳангу манг Малик гангиганича изкуварларга бир-бир анграяр эди.

— Тушунарли, — пўнфиллади капитан, — соч толасини текширувга олинг. Бошқа нарсаларга тегмай туринглар. — Сиз эса... — у Маликка кинояли илжайди, — биз билан юринг.

Малик беихтиёр орқага тисарилди.

— Қаёққа?! Мен...

— Ҳозирча тушунтиришга ҳожат йўқ, — тиканак соч сураткашнинг тирсагидан тутди, — шундоқ ҳам анча-

мунча масала ойдин. Кетдик, ўша ерда бафуржа гаплашамиз.

Малик илкис силтаниб изкуварнинг тутимидан қутулдию ташқарига отилди. Саросимада қолган тиканак соч қочокнинг ортидан ташланди.

— Тўхта! Отаман!

Бироқ Малик зинапоялардан фавқулудда эпчиллик билан сакраб-сакраб тушиб кўздан йўқолди. -

Бир кечадағижимланган қоғоздай бўлиб қолибди: соқоллар ўсиқ, қовоқлар салқи, кўз киртайган.

«Ўн ёшга қариб кетдим-ов» — ваҳима билан ўйлади Малик, йўл чеккасида турган машина ойнасига ўзини солиб кўраркан.

У тунни бир амаллаб Рашидхонникида ўтказган эди. Рашидхон кеча ичкилик илинжида кирган сураткашга қош қоқиб, «ўзингизга ҳам жой топилади» дея лутф этган пайт, хойнахой, фаришталар «омин» дейишган экан. У ташвишу таҳликада титраб-қақшаб, аҳён-аҳён тевааракка олазарак кўз ташлаб қўяётган Маликни ортиқча саволга тутиб ўтирмади. «Қўшнимизникида тўй бўлаётган экан, биласиз-ку, чарчаганман, ортиқча шовқин-суронга тобим йўқ...» — дея ғудраниб, илжайиб сир бой бермасликка ҳаракат қилди Малик.

Сураткаш ҳансираган кўйи етиб борганида эндигина кетишга шайланиб турган Рашидхон:

«Марҳамат, — деди машина эшигини очиб. — Одам ғанимат, азиз меҳмоним бўласиз, Маликжон акажон».

Малик ўзини «Жигули»нинг олд ўриндиғига таппа ташлади. Ич-ичидан силкиб келаётган титроқ, таҳлика хануз-хануз босилмаган эди. Шу боис Рашидхоннинг гоҳ хириглаб, гоҳ шанғиллаб гап чайнашларини лоқайд ва паришон тинглади.

«Хитойликлардан тибет массажини ўрганганман, — дея мақтанарди сертақаллуф меҳмон. — Ўн беш дақиқада чарчоғингиз тарқаб, тоғ такасидай ирғишлайдиган бўй қоласиз, Маликжон акажон, ҳе-хе...»

Шу тун уйқунинг тайини бўлмади. Устига-устак, алоқчалоқ тушлар кўриб чиқди. Эрталаб кечагидан-да зиёд завқ-шавққа тўлган, хушхандон Рашидхоннинг бепарда латифалари қуянида тағин хиёбонга етиб келди. Омонатга қўйган фотоанжомларини олиб, елкасига осди. Би-

роқ одатдагидек хиёбон оралаб, мижоз чорламай, ўғри мушукдек теваракка аланглай-аланглай хилватроқ жойдаги узун ёғоч ўриндикқа бориб ўтирди. Рашидхоннинг жон бериб-жон олиб кўнглини топишга уннашлариданми, ё чарақлаб чиққан қуёш тафтиданми, ё тобора гавжумланаётган хиёбон файзиданми, ҳар нечук, унинг тунги таҳликалари хийла босилгандек эди.

Малик қизғиш-сарғиш хазонлар тўшалиб қолган дарахт пойига ўйчан термиларкан, тунда туйқус қочиб бекор қилганини чуқур англади. Қочиб гўрга борармиди, барибир, топиб олишади-ку?! Аммо энди бари бефойда, то киз топилиб, ҳақиқат ойдинлашгунча пусиб юриши керак. Агар қўлга тушгудек бўлса...

Малик тор, қўланса ислар анқиган бетон камерани хаёлига келтирдию юраги орқага тортиб кетди.

«Йў-ўк, бирор чорасини топишим керак, — тиззаларига тирсак тираб, бош чангаллаганича ўйлади сураткаш. — Ё... таваккал қилиб ўзимни топширсаммикан органга? Йў-ўк, барибир ишонишмайди, дарров тиқибгина қўйишади. Эҳ, нима қилсам экан-а? Маслаҳатгўйим борми менинг? Ия, Нусратбек-чи?! Кайвони йигит, бирор маслаҳат берар...»

Малик бир кўнглида Нусратбекка бош уриб боришни истамаётган бўлса-да, бироқ бошқа иложи йўқлигини чуқур англади. У оғир қўзғалиб, ўрнидан турди.

* * *

Малик кенг кириш йўлаги ойнабанд, тевараги баланд гиштин девор билан ўралган «Электр жиҳозлари заводи»га етиб борганида қуёш тик келиб қолган эди. У автобусдан тушиб, елкасига осиб олган ҳамишаги чарм сумкасининг боғичидан сикимлаганича серкатнов йўлни кесиб ўтди. Завод қаршисидаги кенг, текис майдончада турли-туман автоуловлар кантариб қўйилган эди. Малик улар орасидаги Нусратбекка тегишли яшил «Жигули»ни таниб, қувониб кетди: «Ростданам шу ерда экан».

У хиёбондан дўстининг уйига сим қоққанида майингина аёл товуши (хойнаҳой, келин) Нусратбекнинг ишхонада эканини айтди. Бироқ Малик ишонқирамади, ўзича ҳазиллашган бўлди: «Чиллалик қуёвга ишда бало борми?» Бироқ майин товуш соҳибасининг ҳазилга хуши йўқ шекилли, индамай гўшакни қўйиб қўйди.

Малик аланглаганича завод йўлагига кирди. Хар тарафи ойнабанд, кичкина туйнукли бўлмада ҳурпайиб ўтирган қоровул кампир сураткашга ноҳуш кўз ташлади.

— Товариш, пропуск.

— Я из редакции, — минғирлади Малик имо-ишора билан. — Нусратбек Миролимович чақиртирганлар.

Кампир йигитнинг фотоанжомларига синчков-синчков кўз югуртириб, ишонч ҳосил қилди, шекилли, ичкарига имо қилди.

— Второй этаж, третий кабинет.

— Спасибо.

Малик чакқонгина иккинчи қаватга чиқиб, аллақандай бўёқлар ҳиди анқиган узун, тор қаридор бўйлаб юраркан, Нусратбекка тегишли хонани қийналмай топди.

— Юлдузни бенарвон урадиганларга саломлар!

Малик кабинет эшигини бетакаллуфлик билан очиб, ўзича дўстона, ўзича қувноқ қийқирди.

Кенггина хона тўрида, ўз иш столи тортмасини титкилаб турган Нусратбек чўчиб бош кўтарди. Бўйинларини сириб турган кўк «водолазка» устидан қийган кулранг пиджаги ўзига ҳўб ярашиб турарди. Бироқ кўзлари киртайиб, ранг-рўйи синиққан.

— Малик? Ўзингми, нима қилиб юрибсан бу ерда?

— Мен-ку бир саёқ, ўзинг-чи, икки кунлик куёв, чимилдикда ўтириш ўрнига... бу ерда бало борми сенга?

Икки дўст енгилгина бағирлашиб кўришган бўлишди.

— Э, сўрама, — деб қўл силтади Нусратбек, жойига бўшашибгина қайтиб ўтираркан, — чақиртириб олишди, заводда ишқал...

— Ишқал?!

— Ҳа, буюртмамиз бўйича немис биродарлар ноёб ускуналар юборишган экан. Бир ҳафта олдин темир йўл базасига келиб тушганди. Ана шу қимматбаҳо молимиздан айрилиб қолдик. Нақ юз миллион сўмлиг-а?!

— Йўғ-е, қандай қилиб йўқолади?

— Э, — вижинганнамо қўл силтади Нусратбек, курси суянчиғига ясталиб. — Сохта ҳужжат билан юк машинасига босишгану гум қилишган-да. Ўзларини завод вакилларидай тутишган.

У ўзини бемалол, хушхандон тутишга уринаётган бўлса-да, тез-тез гапдан чалғиб паришон ияк қашлаб қолар, ўқтин-ўқтин қўрқув билан эшик томон кўз ташлар эди.

— Хўш, ўзларини қанақа шамол учирди бу ёкка? — савол назари билан тикилди Нусратбек дўстига.

Малик гапни нимадан бошлашни билмай чайналиб қолди. Ахир, йиғлаб борсам ўкириб чиқди, деганларидай, дўстининг ташвиши ҳам ўзиникидан камга ўхшама-япти.

— Ўзим шунчаки, — мингиллади сураткаш, — йўлим тушиб қолди, қоровулдан сўрасам, шу ерда экансан, биир, хол-ахвол сўраб қўяй дедим-да.

Нусратбек дўстининг гапларини деярли эшитмади, у ялтироқ стол устидаги тахлам-тахлам қоғозларга парижон тикилиб қолган эди. Туйқус Маликни электр тўк ургандай, бутун аъзои бадани нохуш жимирлаб кетди. Қошлари чимирилиб, тили танглайида қотди. Дўсти кийган кулранг пиджакнинг пастки тугмаси йўқ эди! Тугма ўрнида чувалиб турган иплар унинг қўполларча юлқиб олинганидан дарак бериб турибди.

— Нус... — аранг сас берди Малик.

— Нима?! — чўчиб унга юзланди Нусратбек, бироқ дўстининг ўқрайиб турганини кўриб, беихтиёр яна кўзини олиб қочди.

— Нус... — тагин дўстини чорлади Малик. — Нега тиширчилайсан?

— Қўйсанг-чи, нималар деяпсан?

— Нус, пиджагинг чиройли экан-а?

— Ҳа-а, тоза турецкий... хоҳласанг, сенга ҳам топилади.

— Нус, — Малик ўрнидан туриб дўстининг тепасига келди. — Бунақа зўр пиджакни эҳтиёт қилиш керак. Қарагин-а, бегона аёлнинг соч толаси илашиб қолмасин, келиндан нақ таъзирингни ейсан-а?

Стол қиррасига қўл тираб, кинояомуз тикилиб турган дўстига Нусратбек кўрқа-писа кўз ташлаб, илжайди.

— Нималар деяпсан Малик? Қанақа аёл, қанақа соч?

— Шунчаки айтдим-да. Ну, тугмаларингга эҳтиёт бўл, дўстим. Ана, қара, ҳалитдан битта тугманг тушиб қолибди.

Нусратбек баттар ранг-қути ўчиб, аввал тугма ўрнига, сўнг пастдан юқорига — дўстининг юзига анқайиб тикилди.

— Нега бақадек бақрайиб қолдинг? — кинояомуз хиринглади Малик. — Жа-а ноёб тугма эдими? Истасанг, менда битта бор, шуни қадаб ол.

Сураткаш жинси камзули чўнтагидан, хув, тунда кафтида қолган тугмани чиқариб дўстига кўз-кўз қилди, сўнг тагин ҳавога бир ирғитиб илиб олдию тагин жойига солиб қўйди.

— Макс, — култ-култ ютинганича аранг сас берди Нусратбек. — Сенга... сенга ҳали ҳаммасини тушунтираман. Олдингда заррача айбим йўқ.

— Биладан, фариштасан, кулфбузар, — дея аччик хиринглади Малик эшик томон йўналаркан.

Шу аснода у бўсағада қўлларини кўксига чалиштирганча сақич чайнаб турган хайбатли, қоракўзойнак таққан нусхага кўзи тушди. Бу тўй оқшомидаги ўша бароққош видеотасвирчи эди. Бироқ Малик ўзини танимаганга олиб унинг ёнидан сирпанибгина ўтиб кетди. Туйқус юз берган учрашувдан юраги гурс-гурс уриб ётганини эшикни чала ёпиб, йўлак бўйлаб югургилаб кетгандан сўнггина пайқади.

* * *

У ўлгудек очикқан эди. Ахир, кечадан бери томоғига урвоқ ҳам солмаган, гўё ичига ўт тушгандек гоҳ у, гоҳ бу ерда коса-коса сув сипқориб юрган эди-да. Ҳойнаҳой, кутилмаган воқеа нафақат жиноят илдизини, балки сураткашнинг бўғилган иштаҳасини ҳам очиб юборди.

«Худо хоҳласа қутулдим, — ҳозироқ органга хабар бераман» — дея хаёлидан ўтказди Малик, йўлнинг нариги тарафидаги ошхонага кириб бораркан.

Ошхона заводга қарашли, шекилли, ичкари ишчи, хизматчи коржомасидаги эркагу аёл хўрандалар билан тирбанд. Малик култ-култ ютинганича навбатда тизилиб овқат олди. Дераза тубидаги стол атрофидан аранг бўш жой топиб ўтирди. Бу ердан заводнинг ойнабанд кириш даҳлизи, машиналар қантарилган майдонча тузуккина кўриниб турар экан.

Малик иштаҳа билан хўракка ташланди.

Дўсти унинг кўзига чўп суқди. Насихатгўй аҳли қаламлар ўгитига кўра, бу холдан у юрак чангаллаб йиқилиши, бевафо дўст жабридан чун абру навбаҳор йиғлаши керак эди. Бироқ Маликнинг димоғи чоғ. Бирламчидан, орган таъқибидан қутулар бўлди, иккиламчидан, дўсти билан пинҳона пойгага киришиб, андак-андак ҳасадга берилиб юрганидан ўзини алланечук гуноҳкор ҳисоблаб юрган эди, билдики, Нусратбек ҳам фаришта эмас...

— Кечирасиз, ёнингиздаги бўш жойга ўтирсам майлими?

Туйқус чиннидек жаранглаган қиз товушидан хаёллари бўлиниб, сураткаш илкис бош кўтарди. Патнис тутган, семиз юзлари, қошу кўзлари сербўёқ қиз кўзига иссиқ-иссиқ кўринди: «Бу тўйдаги ҳалиги... Нури-ку?!»

— Марҳамат, — дея илжайди Малик, тантанавор хўрак чайнашдан бир зум тўхтаб.

Қиз патнисни апил-тапил стол устига қўяркан, сураткашни таниб, таажжубланган бўлди.

— Ву-уй, Малик ака, ўзингизми? Нима қилиб юрибсиз биз томонларда?

— Сизни соғиндим, би-ир суратингизни олай деб...

— Қўйинг-е, ҳазиллашманг, — дея қўл силтади Нури, бетакаллуфлик билан овқатлана бошларкан, — сизнинг кўзингиз бор, кўрқаман.

— Нега? Ҳеч кимга кўзим тегмаган ҳали.

— Бекор. Ана, Ҳабибахон-чи?

— Ҳабиба?!

Бу исм йигит юрагининг қайбир ёғ босган торларини чертиб, аъзои баданини жимирлатиб ўтди. Шундагина у тунги тахликалар титровида бу қиз хаёлидан хийла узоқлашиб ишқ изтироблари тумандек тарқаб кетганини англади.

— Ҳа, нега анқайиб қолдингиз? — деб сўради Нури босиб-босиб шарбат хўпларкан.

— Хўш, Ҳабибахонга нима қилибди?

— Вуй, ҳали беҳабармисиз? — дея шивирлади Нури, семиз юзига сирли тус бериб. — Дугонам ўша тўйда йўқолиб қолди-ку?!

Малик ўзини ҳайратланганга солди.

— Йўғ-е?!

— Ҳа, терговчилар бизларни ҳам роса оббориб-опкелишди.

— Об-бо, чакки бўпти-ку, — минғирлаб қўйди Малик, ўзича бош чайқаб.

— Тўй охирида туйқус кўринмай қолганини сездик. Лекин... одатда бирор ерда йиғилишсак, Ҳабибани хамиша акаси олиб кетади, тўйда ҳам шунақа бўлган, деб ўйлабмиз-да, қайдан билибмиз йўқолиб қолишини.

Дарҳақиқат, Малик ҳам қизнинг тўй охирларида кўринмай қолганини эслади. Ўшанда у ҳам «акаси олиб кетди, шекилли» деган хаёлга борган эди.

— Тўйнинг видеотасвирини кўриш керак, — дея эҳтиёткорона гап ташлади Малик, кўккис бароққош нусхани эсларкан. — Бирор шубҳали одам топилиб қолар.

— Э, уни терговчилар аллақачон текшириб бўлишган. Айтишларича ола-чалпок, чанг босгандай хира эмиш... Ана, дугонам Нафисахон ҳам соч юлиб йиғлаб ётибди, тўйимдан эсдалик қолмади, деб

— Қизиқ... балки атай шундай қилишгандир?

— Балки, — қиз овқатдан бош кўтармай елка учуриб қўйди. Афтидан, дугонасининг кулфатидан кўп ҳам қайгурмаётган кўринади.

— Сиз ҳам шу заводда ишлайсизми?

— Ха, — Нури сураткашга ажабланиб кўз ташлади. — Билмасидингиз? Биз ҳаммамиз шу ерда ишлаймиз-ку, Гули ҳам, Хаби ҳам.

— Сиз нима иш қиласиз?

— Оператор. Гули бошлиқнинг котибаси, Хаби кадрлар бўлимида ишларди.

— Хабибахоннинг хонадонидан хабарлашиб қўйиш керак, — ўзича насихат қилган бўлди Малик.

— Гули билан икки марта бордик. Ойисининг қон босими ошиб, тўшакда ётибди. Дадаси куну тун телефонга қоровул.

— Бирор шубҳали қўнғироқ бўлмабдими?

Қиз аввал елка учуриб қўйди, сўнг оғзидаги хўракни шоша-пиша ютиб, теваракка олазарақ кўз ташлаб, шивирлади.

— Биламан, бу мафиянинг иши, Хабибанинг дадаси ким, биласизми?

— Йўқ, — деди Малик ошқора қизиксиниб. — Ким?

— Қозоғистон чегарасидаги 3-постнинг бошлиғи. Жа-а қаттиққўл, анақа... анақа халол одам. Қинғирликларга йўл қўймайди, деб эшитганман. Бирор бойвачча бизнесменнинг жиғига теккан бўлиши мумкин.

Малик овқатдан бўшаган косани бир чеккага суриб қўйиб, шарбат хўплашга тушди.

— Заводда тинчликми, ишқилиб?

Қиз овқатдан бўшамай бош ирғаб қўйди. Афтидан, ноёб ускуна машмашасидан беҳабар. Сўнг туйкус сўради.

— Сиз Нусратбек акамларнинг ўртоғими?

— Ха, — бажону дил бош ирғади Малик. Сўнг мингирлаганча дўстлик тарихини қисқача айтиб берди.

Бирок Нури унинг ҳикоясини фавқулодда қизиқиш

билан, ҳатто чайналмай тинглади. Хойнахой, Нусратбекка эхтироми баланд эди.

— У киши жа-а зўр инсон, — деди киз шарбатдан ҳўплаб. — Заводдаги ҳамма қизларга ёқади.

— Биламан, — деб кулган бўлди Малик, — кизлар бойваччаларни ёқтиришади.

Нури сураткашга ажабсиниб тикилди.

— Нусратбек акамлар бойвачча эмас. Ҳатто, бўйинларида ка-атта қарзлари бор.

— Йўғ-е?!

— Ву-уй, сиз қанақа ўрток, беҳабар бўлсангиз? Сизни биласиз, деб оғзимдан гуллаб ўтирибман-а?!

— Энди... менга айтмаган-да, — деб чайналди Малик. — Ўзи шунақа... мағрур йигит... осонликча бировга ёрилмайди.

Худди ўзини мақтагандай Нурининг кўзлари чакнаб кетди.

— Рост, жа-а мағрурлар. Тўғриси, ўша қарзни ҳам мендан бошқа ҳеч ким билмаса керак. Мен ҳам... тўсатдан билиб қолганман...

Қиз иккилана-иккилана, бир ойча аввал туйқус гувоҳи бўлган жанжални узук-юлуқ айтиб берди. У маъмурият йўлагидан ўтиб кета туриб, ногоҳ Нусратбекнинг кабинетигаги тўс-тўполонни пайқаб қолиб беихтиёр эшикни қия очибдию ичкарига мўралабди. Уч барзанги Нусратбекни ўртага олиб, дўппослашаётган экан! Узук-юлуқ гап сўзларидан англабдики, Нусратбек ёғоч олди-соттиси учун қачонлардир улардан катта қарз олган, Россияга қатнай-диган шериги чув тушириб кетибди. Анови нусхалар ўша қарзни фоизлари билан талаб қилишаётган экан. Нури сўнг нима воқеа содир бўлганидан беҳабар, у ўтақаси ёрилиб, эшикни ҳам ёпмай, ура қочган.

— Тагин бу гапларни бировларга айтиб юрманг, — дея астойдил ялинди Нури, Маликка жавдираб. — Худо ҳақи, сиздан бошқа ҳеч кимга айтмаганман.

Қиз беихтиёр катта сирни очиб қўйгандай чинакамига кизариб-бўзарди. Малик уни овутган бўлди.

— Хотиржам бўлинг, Нури.

* * *

Ҳам кўнгли, ҳам қорни тўқ Малик ошхонадан бамай-лихотир чикди. «Яхшиси таксида бора қолай, хийла узок-ку», — ўйлади у шахар ички ишлар бошқармаси-

нинг манзилини хаёлан чамаларкан. Худди сураткашнинг фикру ўйини уқишгандай йўл бўйида машиналари тизилибгина турган киракашлар унга қизиксиниб-қизиксиниб, умидвор-умидвор тикилишди.

— Йўл бўлсин, ука? — деб сўради бак-бақалоқ, қоп-қора киши нописанд pista чақиб «Тико» автомашинасига суяниб тураркан.

Малик жавоб беришга улгурмади. Йўлнинг нариги тарафига ойнабанд завод дахлизидан шоша-пиша чиққанларга анграйиб қолди. «Нусратбек билан анави-ку?! — лип этиб хаёлидан ўтди сураткашнинг. — Қизик, қаёкка отланиб қолишди улар?!»

Анави — ўша қора кўзойнак таққан бароққош, афтидан, Нусратбекни қийин-қистовга олиб, зимдан тахдид кўрсатиб келар, Нусратбек эса зорланганча алланеларнидир тушунтира-тушунтира, довдир-совдир қадам ташлар эди.

— Такси керакми ука? — бетоқат сўради тагин ўша бақ-бақалоқ киракаш.

— Ҳа, — бош ирғади Малик.

— Марҳамат, ўтиринг, қаёкқа юрамиз?

Малик завод майдончасида қантарилган автоуловлар сафидан тисарилиб чиқаётган Нусратбекнинг машинасига ишора қилди.

— Хув, яшил «Жигули»ни кўряпсизми? Шунинг орқасидан юришимиз керак. Ҳақиға гап йўқ, ака.

Ҳайдовчи ҳам олди-қочди киноларни хўб томоша қилса керак, туппа-тузук саргузашт талаб чиқиб қолди.

— Қувиб ўтайми? Ё, бирор ерга қисиб тўхтаттирайми?

— Йў-ў... орқасидан қолмай юрсангиз бўлди.

Ҳайдовчи илхом билан ўз жойини эгаллади.

— Ё, бисмилло-о...

* * *

Киракаш бир қоп қурук ёнғоқдай шалдир-шулдур экан. Йўл-йўлакай гоҳ хангома, гоҳ латифа айтиб шеригидан ҳам кўра ўзи қотиб-қотиб қулди. Таъқибдаги «Жигули» шаҳарни тарк этиб, дала йўлига бурилдию қувнок киракашнинг дами чиқмай қолди.

— Укагинам, — деди у анчадан сўнг, тевааракка хавотирли аланглаб. — Жа-а юрвордик-ку, а?! Ҳадемай 3-постга етамиз, нарёғи Қозонистон.

Малик Нусратбекнинг машинасидан кўз узмай мингирлади.

— Қўркманг. Қанча кўп юрсангиз, шунча кўп ҳақ оласиз.

Йўлнинг ҳар икки тарафида катта-кичик экин пайкаллари, қуюқ-сийрак боғ-роғлар ястаниб кетган. У ербу ерда, тўп-тўп қишлоқ уйлари кўзга ташланади. Йўлда қатнов хийла сийрак.

— Энди бу ёғлари жа-а хилват... — минғирлаб қўйди ҳайдовчи, тобора ташвиш-тахликаси ошиб.

— Хилват бўлса, нима, бизни бўри ермиди?

— Анави «Жигули»дагилар бўридан баттарга ўхшапти, бекорга кузатиб юрмагандирсиз, ахир?!

Малик ҳайдовчининг елкасига ҳазиллашиб қоқиб қўйган бўлди.

— Қўркманг, иккимиз ҳам тарашадай озғинмиз. Бўрининг тиши ўтмайди.

Дарҳақиқат, йўл тобора хилват ва сирли гўшага кириб борар эди. Ниҳоят, яккам-дуккам дала ҳовлилар учрай бошлади. Шарқираб оқиб ётган канал кўпригидан ўтишгач, яшил «Жигули» туйқус сертупрок, торгина йўлга бурилди. Йўл бошида қуюқ дарахтзорга бурканган чорбоғ кўзга ташланар эди.

— Сиз қайрилманг, — дея ҳайдовчига кўрсатма берди. Малик, «Жигули» ёнига бориб тўхтаган чорбоғ дарвозасидан кўз узмай. — Секин-секин-ин ўтиб кетаверинг.

Ҳайдовчи ҳам «Жигули» ортидан қизиксиниб-қизиксиниб аланглаганича «Тико»га енгилгина газ берди.

Кўп ўтмай чорбоғ дарвозаси очилиб, «Жигули» ичкари кириб кетди.

— Пана жой топиб тўхтанг, — деб пўнғиллади Малик.

Ҳайдовчи муюлишдаги дарахтзор оралатиб машинани тўхтатди.

— Бу ҳозирча... — Малик унга бир сиқим пул узатиб. — Мени бир... ўн-ўн беш дақиқа кутиб турасиз.

Афтидан узатилган ҳақ чамадагидан кўпроқ бўлса керак, киракаш мамнун бош ирғади.

• • •

Малик бутун сураткашлик укувини ишга солди. Аввал дала йўлини, чорбоғнинг умумий кўринишини шошилмай суратга олди. Сўнг ёвқур хиндулардай дарахтдан-дарахтга, бутадан-бутага паналаб, дала ҳовлига яқин борди. Чорбоғ баланд пахса девор билан ўралган эди. Малик бир зум саросималаниб қолди. Ўзича ичкарига

ошиб ўтиш мумкин бўлган жойни чамалади. Сўнг шу илинжда чорбоғнинг орқа томонига айланиб ўтди. Хайрият, орқа девор биқинида тарвақайлаб ўсган чинор бор экан. Малик юраги гурс-гурс урганича дарахт танасига тирмашиб, амал-тақал билан йўғон шохлардан бирига чиқиб олди. Бу ердан чорбоғ ичи хийла кўзга ташланиб турар эди. Ҳатто, шохдан-шоҳга осилиб, сирпаниб бемалол девор ошиб ўтса ҳам бўлади. Бироқ Малик ичкари киришга ботинмади. Шоҳга кулайроқ ўрнашиб олиб, чорбоғ ҳовлисини кузата бошлади. Кузата-кузата фотоаппаратга керакли мосламаларни ўрнатди.

Чорбоғ хийла кенг. Баланд-паст дарахтлараро хув, этакда баланд пойдеворли, серсавлат уй ғира-шира кўзга ташланади. Ҳовлининг ўнг биқинида ҳалигина Нусратбекнинг машинаси кириб кетган баланд, кенг дарвоза. Дарвоза ёнида ўша «Жигули», тагин бир «Волга» ва бир «Нексия» қантариб қўйилган. Улардан андак нарида улкан юк машинаси савлат тўкиб турибди. Ҳовли жим-жит. Малик шоша-пиша кўрган манзараларини суратга олди. Шу пайт уй эшигидан уч қора чиқиб юк машинаси томон юришди. Малик Нусратбек ва бароққошни дарров таниди. Бироқ улар икки тарафида тавозе билан турган нусхани танимади. Баланд бўйли, серсавлат, устига чарм камзул кийган бу кимсада алланечук амалдорлик аломатлари сезилар эди.

Бароққош чаққонлик билан юк машинасининг орқа томонини қоплаб турган брезент матони кўтарди. Автоулов усти аллақандай юкка лиқ тўла эди.

— ...Гаплашдим, рози, — ўша амалдорнамо кимсининг сўзлари сураткашга ғира-шира эшитилди, — роппароса, соат тўртда пост ёнида кутади. Энди бу ёғига ўзи бош-қош бўлади-да, хе-хе...

Унга жавобан бароққош ҳам алланималардир деди. Кулишди. Нусратбек аҳён-аҳён ҳозиргина чиқишган иморат томон кўз ташлаб қўяр эди.

Малик ҳамма-ҳаммасини шошилмай суратга олдию дарахтдан сидирилиб тушиб, ортига қайтди.

Қиракаш уни бетоқат кутиб турган экан.

— Келдингизми-ей, — деди у енгил тортиб. — Жа-а кеч бўлиб кетди-ю.

Шошилманг, — деб тўнғиллади Малик машинага ўтириб. Сўнг қўлига бир парча қоғоз ва ручка олдию, чуқур-чуқур мулоҳазаларга чўмиб, кўрган-билганларини

қисқача ёзиб чикди. Сўнг ҳалигина фотоаппаратдан чиқариб олган плёнка ўрамини ўша қоғозга ўради.

— Нима бу, ишқий хатми? — сўради уни энсаси қотганча кузатиб турган хайдовчи.

— Ҳа, буни хозироқ шаҳар ички ишлар бошқармасига етказасиз.

— Йў-ў, — дея кескин бош чайқаб, гапни бўлди қиракаш. — Қайгўрғадир хайда дедингиз, хайдадим, кут, дедингиз, кутдим, йў-ў... энди бир камим мелисахона-мелисахона юришми, йў-ў...

Малик чўнтақларини қоқиштириб хийлагина пул йигди.

— Мана, буни олинг, кам бўлмади. Сиз ҳали қандай тарихий воқеа олдида турганингизни тасаввур ҳам қилолмайсиз. Бугунги саргузашт учун сизни катта мукофот кутяпти.

— Йў-ў, гап пулда эмас, — дея ожизгина қаршилиқ қилган бўлди қиракаш, сураткаш узатган хизмат ҳақини тезгина санаб чўнтагига тиқаркан. — Просто... ҳа йўқ, бе йўқ балчиққа ботмай, дейман-да.

Нихоят хайдовчи кўнди. Малик унга керакли кўрсатмаларни қайта-қайта тайинлади.

— Айтганларимни қилинг, — дея зорланди у, ниҳоят, гап охирида. — Эсам бу ерда мени чиндан ҳам бўри еб кетади.

• • •

Қуёш ўз ётоғига хорғин бош қўйди. Қип-қизил шафақ осмон этагига қип-қизил қондай сачраб кетди. Чоратрофдаги дарахтзору бутазорларда қушлар кечки нағмаларини авжи пардасига кўтарган.

Қуюқ буталар панасида ўйчан хас чайнаганича ёнбошлаган Маликнинг юраги тошар эди. Ахир, ҳазил гапми, тонг отгунча кўрқоқ қочоқдан фидойи қахрамонга айланади қолади! Ҳамма иш пишган. Энди анави қиракаш панд бермай, хат ва плёнкани керакли жойга етказса, тамом.

Малик илгари бунақа саргузаштлар фақатгина олдиқочди китобу киноларда юз беради, деган ҳаёлда эди. Ишонмасди. Мана, ўзининг рангсиз ва зерикарли ҳаётида ҳам антиқа ходисалар содир бўлди.

У қўргану билганларини ўз-ўзича бир-бир ипга тизиб, мулоҳаза қила бошлади.

Демак, тўй кечаси машхур 3-пост бошлигининг арзанда қизи ўғирланган. Ўша кунидек заводга тегишли ноёб ускуналар қалбаки хужжатлар билан гум қилинган. Ҳаммасида Нусратбек ва анави бароққошнинг қўли борлиги шубҳасиз. Нусратбек, ҳойнаҳой, сувдан куруқ чиқиш учун барча қинғирликни тўй кунига белгилаган кўринади. Наҳотки, ҳаммасига бош-қош ўзи бўлса?! Йў-ўк, ишониш қийин, Нусратбек бунга ботинмайди, ҳар нечук унга соябонлик қилган, пишанг берган бирор бир қўли узун акахони бор. Демак, калава учи ҳозирча мана шу чорбоққа илашган. Чорбоқдаги юк машинасида ўта ноёб мол борлиги шубҳасиз. Ҳойнаҳой, кизни ҳам шу ерда ушлаб туришибди. Анавиларнинг гап-сўзига қараганда, режа пишган, қайсар бошлиқ қўнган, ярим тундан сўнг юкни Қозоғистон томонга ўтказиб кетишмоқчи! Афтидан, энг яқин ўтиш жойи бўлгани боис 3-постни танлашган. Ё шунчаки ортиқча чиқим, ортиқча шов-шувдан қочишган. Балки, ўша ҳалол бошлиқ илгари хўб бурунларини қонатган бўлса, шу йўсин ўч олиб, кўзини қўрқитиб, кейинги қинғирликлари учун ҳам ийдириб олмоқчи бўлишган. Қизик, Нусратбек нега бунақа ваҳимали қароқчиликда қатнашиб юрибди? Жуда бўйни бўш, саргузаштларга тоби йўқ йигит эди-ку. Ё, ҳув, ошхонада Нури айтгандай... Эҳ, қарздорлик не бир балоларга дуч қилмайди?!

Тавба, бу машмашаларга ўзининг ўралашиб қолганичи?! Демак, тўй кечаси олган суратларида шубҳали кадрлар ҳам бор экан-да?! Қизик, нега айнан Нусратбекнинг ўзи ўғриликка кирди? Мажбурлашганми? Бирор баҳона билан бошқа бировни тайинлаши мумкин эди-ку?!.

Малик туйкус завод идорасида бароққошнинг ўшқирганини эслади: «Барибир из қолдирибсан-да, а?! Адресини бизга беришга унамадинг, манави ипириққини аядинг...»

Сураткашнинг баданидан совуқ тер чиқиб кетди: «Нусратбек манзилимни айтганда, аллақандай плёнка учун қўйдайд бўғизланар эканман-да?!»

Бироқ ич-ичида пусиб ётган галати бир ғайирлик дўстининг олийжаноблигини тан олишга йўл қўймас эди. Малик тагин уч-тўрт дақиқа мулоҳазаларга берилса, яна Нусратбекнинг олдида бўйин қисиб қолишдан қўрққан-дек илкис ўрнидан туриб кетди.

Қоронғилик хийла қуюқлашган. Дов-дарахтлар алла нечук сирли ва ваҳимали шитирлаб тебранишади. Малик

яна кузатувни давом эттириш иштиёкида теваракка сергак-сергак аланглаб чорбоғ томон юрди. «Отряд кўринса отилиб олдига чиқаман», — хаёлидан ўтказди у, шаҳар йўлига интиқ-интиқ кўз ташлаб. Чорбоғ ичкарисидаги электр ёвдуси дарвоза теграсини ҳам ғира-шира ёритиб турар эди. Малик туйқус Ҳабибани эслади. Назарида киз дала ҳовлининг қай бир ертўласида азобланиб ётгандек эди. «Озгина чида, Ҳабиба, озгина» — хаёлан астойдил илтижо қилди сураткаш юраги ўртаниб. Сўнг ўзининг халоскорлик хизматидан боладек қувонди. Тез орада Ҳабибанинг чексиз миннатдорчилик билан боқиб туришларини ўз-ўзича тасаввур этиб, энтикиб кетди.

Пусиб-пойлаб чорбоғ деворининг тубига етиб олган Маликнинг ногоҳ шаҳар томондан чайқала-чайқала келаётган машинага кўзи тушди. Машина фараларининг ўткир нури дов-дарахтлар узра безовта йўрғалар эди. Сураткаш деворга қапишган қўйи юраги гурс-гурс уриб кузата бошлади. Машина чорбоғ томон бурилиб, дарвоза ёнида тўхтади. Бу ҳув, киракаш жўнаб кетгач, анчадан сўнг, чорбоғдан чикиб, шаҳар томон елиб кетган «Волга» эди. Ҳайдовчи дарвоза очилишини кутмай, негадир моторни ўчирди. Теваракка сирли бир сукунат тушган. Дарвоза қия очилиб, кимдир ҳовлиққанча чиқди. Ҳайдовчи уни имлади. Кимса ғўддайганича яқин келди. Ғира-шира ёруғда Малик уни таниди: «Бароққош!»

— Тинчликми? — пўнғиллаб гап қотди Ҳайдовчи, сигарет тутатаркан.

Бароққош ҳам гудраб қўйди.

— Тинчлик.

— Куёвтўрани тинчитиш керак, Галстук шуни хоҳлади.

— Йўғ-е?! Гунохи нима? Энди кераги йўқми унинг?

Ҳайдовчи ҳиринглади.

— Эрта-индин ишқал чиққудек бўлса, айбни кимгадир ағдариш керак-ку, ахир. Галстукнинг талаби қатъий, анавини орадан чиқариш керак.

— Ўзиям, жа-а латта чайнар экан-да, — деб пўнғиллади Бароққош, лоқайд керишиб. — Қилган ишидан из қолдиради. Анави сураткаш дўстини бизнинг чангалдан кутқараман, деб...

Бароққошнинг гапи бўғзида чала қолди. Дарвоза яна қия очилиб тагин бир шарпа мастона қийқирганича пайдо бўлди.

— Э, нега кирмай турибсила-а?

— Ҳозир.

Хайдовчи шоша-пиша ўзини кабинага уриб, моторни ўт олдирди. Бароққош дарвозани ланг очишга ошиқди.

Малик чинор томон қоқила-сурила юраркан, хансираганича ўйлар эди: «Галстук?! Ким у? Афтидан, хам-масига бош-қош амалдор!.. Нусратбекнинг шўри қуриди! Эҳ, тезроқ отряд етиб келса-чи...»

Сураткаш қоронғида ҳурпайиб турган чинорга тир-машиб чиқа бошлади. Шу пайт девор ортидан аёл кишининг ҳирқираб йиғлаганими-ей, кулганими-ей қулоғига чалинди. Малик бир зум тек қотди. Энди эркак кишининг ғулдирагани ғира-шира эшитилди. Малик юрак ҳовучлаганича юқорилаб, баланд, бақувват бир шохга чиқиб олди. Ичкаридаги иморат пештоқидаги чироқ ёғдусидан ола-чалпоқ ёришган чорбоғ ғира-шира кўринар эди. Малик товуш келган томон мўралаш илинжида шохдан-шохга сидирилиб ўтди. Шу пайт дарвоза тарафдан, ҳалигина кириб келган «Волга» ёнидан мастона қийқирик, бўғиқ кулги эшитилдию, девор тубидан бир шарпа илкис қўзғалиб ўзини дарахтлар панасига урди. Тағин бир кўланка уст-бошини қоққанича дарвоза томон ошиқди. У чироқ нури мўлгина тушиб турган жойга чиққан пайт, Малик бу шарпани таниди: «Нусратбек!»

Нусратбек бўшашибгина дарвоза томон юрди.

— Ия, куёвтўра, бу ёғда нима қилиб юрибсиз? — деб гап қотди унга «Волга» эгаси.

Нусратбек ғудранди.

— Ўзим... чорбоғнинг у ёқ-бу ёғига кўз ташлаб...

— Об-бо, хушёр-ей, — дея хиринглади Бароққош, йигитни қўлтиқлаб. — Буниси амалмас, юринг, иккови-миз би-ир айланиб келамиз.

Нусратбек алланима, дея ғудранганича қаршилиқ қилган бўлди. Бироқ Бароққош уни судрақлай бошлади.

— Юрсангиз-чи, бир гап бор.

Улар қўлтиқлашиб, ҳалигина Нусратбек тарк этган жойга қараб кела бошлашди. «Волга» эгаси уларга эргашди.

Малик томоқлари қурқшаб, дағ-дағ титраганича уларни кузатар эди. «Нусратбек!» — дея баралла кичқирмоқчи бўлдию бироқ ботинолмади. Ич-ичидан илондек ўрмалаб чиққан аллақандай шилимшиқ ҳис товушини буткул бўғиб қўйгандай бўлди.